

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra nederlandistiky

Karel IV, een Tsjechische Nederlander

bakalářská práce

Autor: Jitka Florecová
Vedoucí práce: Prof. dr. Wilken Engelbrecht

Olomouc

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou diplomovou práci „Název diplomové práce“ vypracoval/a samostatně a uvedl/a jsem veškerou použitou literaturu a veškeré použité zdroje.

V Olomouci

Jitka Florecová

Verklaring

Ik verklaar dat ik mijn bachelor scriptie zelfstandig heb geschreven en dat ik alle bronnen vermeld heb.

In Olomouc

Jitka Florecová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své bakalářské práce profesorovi dr. Wilken Engelbrechtovi, cand Litt. za cenné rady, trpělivost a připomínky k obsahové stránce práce. V poslední řadě bych chtěla poděkovat mojí rodině a mým přátelům za jejich podporu.

Dankbetuiging

Op deze plaats wil ik graag de begeleider van mijn scriptie, professor Dr. Wilken Engelbrecht, cand Litt., bedanken voor zijn geduld en opmerkingen bij de verwerking van deze scriptie. Ten slotte wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun.

INHOUD

INLEIDING	8
1 LUXEMBURGERS	12
1.1 Oorsprong van het geslacht der Luxemburgers	12
1.2 Ermesinda, stammoeder van het geslacht Luxemburg	12
1.3 De slag om Limburg	13
1.4 Hendrik IV	13
1.5 De strijd om de Roomse kroon	14
1.6 Balduin van Luxemburg	15
1.7 Peter van Aspelt	16
2 PŘEMYSLIDEN	17
2.1 Het aantreden van het huis Luxemburg en val van de Přemysliden	17
2.2 Moord op de laatste der Přemysliden in de mannelijke lijn	17
2.3 Wisseling avn heersers op de Boheemse troon.....	17
2.4 Regering van een niet erg bekwame Karinthiër.....	18
3 JAN VAN LUXEMBURG	19
3.1 Jeugd en adolescentie van Jan van Luxemburg	19
3.2 Onderhandelingen over de nieuwe Boheemse koning uit het geslacht der Luxemburgers	19
3.3 Huwelijk van Jan en Elisabeth – verbinding van de beide koninklijke geslachten .	20
3.4 De weg van Jan van Luxemburg naar de Boheemse troon.....	20
3.5 Verdeeldheid onder de Boheemse adel – voor- en tegenstanders van de jonge Luxemburger.....	21
3.6 Vervreemding binnen het koninklijke huwelijk en vervreemding van de koning van de Boheemse landen	21
3.7 Gebiedsuitbreiding en politieke successen van koning Jan.....	22
3.8 Overlijden van koning Jan	22

4	KAREL IV	24
4.1	Kindertijd van Karel IV	24
4.2	Redenen voor de reizen van Wenceslas naar het Franse hof.....	25
4.2.1	Opgroeien aan het Franse hof.....	25
4.2.2	Pierre Rogier de Rosiers	26
4.3	Ridderschap	26
4.4	Karels functioneren in Italië	26
4.5	Overlijden van koningin Elisabeth	27
4.6	Karels innerlijke leven	27
4.7	Terugkeer naar Bohemen.....	28
4.8	Overlijden van Jan van Luxemburg en machtstoename van Karel IV	28
4.9	Kroning tot koning van Bohemen.....	29
4.9.1	Wenceslaskroon.....	29
4.9.2	Symboliek van de kroonjuwelen	30
4.10	Opbouwactiviteiten.....	30
4.10.1	Karlstein.....	30
4.10.2	Praagse Nieuwe Stad	31
4.10.3	Relikwieëncollectie.....	31
4.10.4	Karelsbrug.....	32
4.10.5	Boom- en wijngaarden.....	32
4.11	Cultuurbeleid	33
4.12	Gebiedsuitbreiding.....	33
4.13	Pogroms tegen de joden.....	33
4.14	Keizerlijke kroning	34
4.14.1	Jacht op de keizerskroon.....	34
4.14.2	Karels bedevaart naar Rome	35
4.14.3	Kroningsplechtigheid.....	36

4.14.4	Een lastige terugkeer uit Italië	37
4.14.5	Komst van de nieuwe keizer naar Praag	37
4.14.6	Uitgifte wetboek	37
4.15	Voortzeters van het geslacht der Luxemburgers	38
4.15.1	Geboorte van de langverwachte zoon.....	38
4.15.2	Kroning van tweejarige zoon Wenceslas.....	38
4.16	Succesvolle politieke onderhandelingen.....	39
4.17	Vrouwen van Karel IV	40
4.17.1	Blanca van Valois	40
4.17.2	Anna van de Palts	41
4.17.3	Anna van Schweidnitz	41
4.17.4	Elisabeth van Pommeren	42
4.18	Laatste bezoek aan Frankrijk	42
4.19	Laatste adem van een groot heerser	43
5	KAREL DE GROTE.....	45
5.1	De Franken.....	45
5.2	De Karolingers.....	45
5.3	Karel de Grote.....	46
5.4	De cultus rond Karel de Grote	47
	CONCLUSIE	49
	LITERATUURLIJST.....	51
	BIJLAGES	52
	RESUMÉ IN HET TSJECHISCH	56
	RESUMÉ IN HET ENGELS	58
	ANNOTATIE.....	60

INLEIDING

In deze bachelorscriptie staat de afkomst, persoonlijkheid en ook het tijdperk centraal van een van de belangrijkste laat-middeleeuwse heersers, Karel IV.

Karel IV is geboren in de periode van hooggotiek, met name van de mystieke gotiek en gotische vroomheid. De christelijke wereld dacht toen dat hij zich in de laatste, zesde leeftijd van zijn bestaan bevond. Nadat zou het einde komen, de Apocalypse en het laatste Oordeel.

Ondanks deze apokalyptische visie bevond het Koninkrijk Bohemen zich toen op de hoogtepunt van zijn middeleeuwse bestaan. De opkomst van steden en dorpen begon en in Kutná Hora en Jihlava werd zilver gedolven. Het Koninkrijk Bohemen kreeg een nieuw vorstenhuis – het Huis Luxemburg – dankzij Jan (de Blinde) die in 1310 koning werd. Met zijn vrouw Elisabeth I van Bohemen verwekte hij zijn eerste zoon Wenceslaus die later de naam Karel kreeg en de belangrijkste Europese staatsman van de late middeleeuwen werd.

Naar mijn mening is de periode van de regering van Huis Luxemburg een van de meest interessante tijdperken in de Tsjechische geschiedenis. Als wij om ons heen kijken, vooral (maar niet alleen) in Praag, zien wij dat het Přemyslids-Luxemburgse erfgoed ons tot de dag van vandaag omringt. Een deel van dat erfgoed bestaat uit onroerende monumenten zoals burchten, kastelen, kerken, kloosters, kapellen, maar ook uit gebieden en stadsdelen die tot nu toe een deel van ons land zijn geweest. Jan van Luxemburg heeft bijvoorbeeld de Chebsko regio, nu onder de naam Cheb bekend, aan de Boheemse landen toegevoegd, net als Silezië. Een deel van Silezië behoort nog steeds aan Tsjechië. Karel IV heeft daarnaast onder andere de Nieuwe Stad, een Praagse wijk, gesticht. Sommige feiten over het leven van Karel IV zijn algemeen bekend. Zo weten wij bijvoorbeeld dat hij opgevoed werd op het Franse koninklijke hof, en kennen wij zijn stichtingsactiviteiten, met name de stichting van de burcht Karlštejn, van de universiteit van Praag, van de St. Vituskathedraal en van de Karelsbrug. Maar er zijn ook kanten van het leven van deze heerser waarover er heel weinig wordt gekend. Een van deze gebieden is de geschiedenis van Karels voorouders van het Huis Luxemburg. Ik beschouw dit tijdperk als een helemaal unieke aangelegenheid waarover wij meer zouden moeten weten.

Het kan opgemerkt worden dat de persoonlijkheid van Karel IV en zijn tijdperk voldoende beschreven werd in beschikbare literatuur, en vandaar mijn scriptie alleen een

opsomming en herschrijven van het reeds genoemde zou zijn. Daar kan ik echter niet mee instemmen. Altijd zullen er vragen, veronderstellingen, geschillen en discussies rond de persoonlijkheid van Karel IV heersen. Ook de publicaties verschillen immers onderling in de verhoudingen tegenover bepaalde evenementen, in data of in hun aanpakken.

Het is bijna fascinerend om te beseffen hoe de geschiedenis en regerende stammen onderling verbonden zijn. Wij zouden de context moeten ontdekken en begrijpen om er een diepere betekenis in te kunnen zien.

In mijn scriptie tracht ik de belangrijkste politieke en economische processen, huwelijkspolitiek, staatsbeleid en ook materiële overblijfselen van de Luxemburgse periode te beschrijven en er een verband tussen te leggen.

De 14^e eeuw in Europa is een zeer dynamische periode waar de grondslagen werden gelegd van een helemaal nieuwe wereldbeschouwing, van nieuwe waarden, politieke stromingen, maatschappelijke verhoudingen en machtsstructuur.

De 14e eeuw was een bloeiperiode in het Koninkrijk Bohemen. In de geschiedenis van Europa, vooral van de West-Europese landen, is het echter een periode van een maatschappelijke en economische crisis. De opkomst van Huis Luxemburg kwam tussen deze twee polen, omdat het landgoed van het Huis aan de westerse en de oosterse kant van het Heilige Roomse Rijk lag, en de vorsten van het Huis Luxemburg wilden de kroon ervan bemachtigen. Er kwamen binnenlandse veranderingen in afzonderlijke Europese landen. Juist in die tijd had het Huis Luxemburg een grote invloed op de gebeurtenissen in Europa. Vooral Karel IV als vertegenwoordiger van het Huis probeerde het keizerrijk zijn voormalige roem terug te brengen, en de positie van het Huis zodanig te versterken dat de Roomse kroon in de handen van zijn dynastie blijft.

Mijn bedoeling is vooral meer informatie over de voorouders van Karel IV aan zijn vaderskant (Jan de Blinde) te verzamelen. Deze familielijn is niet goed bekend in Tsjechië. Al op basisscholen leren we in Tsjechië feiten over Karel IV. Wij kennen zijn moeder Elisabeth I van Bohemen en ook haar voorouders van de Přemysliden vanaf de stichter Přemysl de Ploeger, omdat de Přemysliden het eerste en ook het enige vorstenhuis met Tsjechische komaf waren. Wij weten ook dat de vader van Karel Jan de Blinde was. Maar als wij niet dieper in de geschiedenis geïnteresseerd zijn, zien we dat wij verder slechts de naam Hendrik VII van Luxemburg kennen, de keizer en tevens de vader van Jan de Blinde. Over de oorsprong van het Huis Luxemburg weten wij dus vrij weinig.

In mijn scriptie wil ik laten zien dat de stam van Karel IV uit de 9e eeuw dateert, dat hij van Karel de Grote afstamt. Tevens wil ik de bewijzen aanvoeren voor het feit dat het Huis Luxemburg verbonden was met Nederland. Daarom zou men kunnen zeggen dat Karel IV zijn roots ook in Nederland had.

Hoewel de beschreven geschillen en gevechten over bepaalde regio's onoverzichtelijk en chaotisch eruit kunnen zien, bestaat er een logische samenhang en ik vind het is noodzakelijk om deze feiten te vermelden. Alleen dan kunnen wij de weg van het Huis Luxemburg naar de Europese en Tsjechische troon begrijpen.

De lezer kan in mijn scriptie bepaalde gebeurtenissen op meerdere plekken terugvinden. De reden ervan is niet mijn slordigheid. Ik vind het nodig om het opnieuw te vermelden om de uitleg zo volledig mogelijk te presenteren.

Deze scriptie bestaat uit 5 hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk heet Het Huis Luxemburg. Hier beschrijf ik de geschiedenis van het Huis vanaf de stichters ervan tot de periode van Karel IV. Ik probeer hier alle belangrijke personages en gebeurtenissen te vermelden die de weg van het Huis naar de Tsjechische troon en Europese roem hielpen te vormen. Dit scriptiegedeelte is onderverdeeld in de volgende hoofdstukken: Ermesinde, de moeder van het Huis Luxemburg, Strijd Limburg, Hendrik IV, Strijd om de Roomse kroon, Boudewijn van Luxemburg en Peter van Aspelt.

Het tweede hoofdstuk met de titel De Přemysliden gaat over de laatste Přemysliden op de Tsjechische troon, en over het uitsterven der mannelijke linie van dit vorstenhuis. Hier leg ik uit waarom Tsjechische edelen nieuwe koning in het buitenland besloot te vinden. De belangrijkste personen in dit hoofdstuk zijn Hendrik van Karinthië die als koning niet erg succesvol was, en de abt Koenraad die de leider van oppositie was in de strijd tegenover de Karinthische koning. Hij plande een heerser met een internationaal krediet op de Tsjechische troon te zetten. Een belangrijke rol heeft ook de prinses Elisabeth van de Přemysliden gespeeld die met dat plan instemde en er akkoord mee ging om een man te trouwen die door de abt Koenraad gekozen werd.

Het derde hoofdstuk heet Jan de Blinde. Ik heb een heel hoofdstuk aan Jan de Blinde gewijd want ik geloof dat het nodig is om zijn hele leven te kennen en om de context te begrijpen. In dit hoofdstuk staat het leven van de koning Jan centraal, vanaf zijn jeugd, door zijn opvoeding op het Franse hof en zijn weg naar de Tsjechische kroon. Ik zal een antwoord

geven op de vraag waarom hij de koning van Bohemen werd. Tenslotte beschrijf ik zijn verdiensten, zijn grote teleurstellingen en de rest van zijn leven.

Het vierde hoofdstuk heet Karel IV. Hier zal ik ingaan op de tijd en het leven van de grote heerser Karel IV. In dit gedeelte richt ik me op gebeurtenissen en personen die een rol in het leven van Karel speelden. Ik beschrijf Karels kinder- en jeugdjaren, de eerste momenten van zijn regering, politieke aanwinsten, zijn relaties, zijn lief en leed.

In het vijfde, en tevens het laatste, deel van mijn scriptie ga ik in op de belangrijke heerser Karel de Grote. Daar vermeld ik de voorouders van Karel de Grote, het ontstaan van het Frankische Rijk en een bondige biografie van Karel. Verder in dit hoofdstuk zal ik de familierelatie in context beschrijven van de twee grote heersers, Karel de Grote en Karel IV. En tenslotte komt er ook de diepe eerbied van Karel IV tegenover Karel de Grote aan bod.

1 LUXEMBURGERS

1.1 Oorsprong van het geslacht der Luxemburgers

Het geslacht der Luxemburgers ontleende zijn oorsprong aan de mythische fee Melusine. Volgens deze middeleeuwse mythe hebben Siegfried en Melusina met de vissenstaart samen op een rotslocatie Luxemburg gesticht.

De geschiedenis van het hertogdom Luxemburg gaat terug tot het jaar 963. Een zekere Siegfried kreeg van de Trierse Sint-Maximinusabdij een rots, aan drie zijden omringd door de rivier Alzette. Op die rots stond een vesting, genaamd *Lucilinburhuc*. Siegfried werd de grondlegger van de Luxemburgse dynastie, die haar nalatenschap tweemaal doorgaf via de vrouwelijke lijn en daardoor opgedeeld is in drie geslachten: Ardennen-Luxemburg (963-1136), Luxemburg-Namen (1136-1226) en Luxemburg-Limburg (1226-1437).¹ Over het derde van bovengenoemde geslachten, het huis van Luxemburg-Limburg, gaat dit werk.

1.2 Ermesinde, stammoeder van het geslacht Luxemburg

De grondlegger van dit geslacht was Ermesinde, die trouwde met Walram, de zoon van een Limburgse graaf. Dit huwelijk vormde de grondlegging van het Luxemburg-Limburgse geslacht. Ermesinde verenigde het Luxemburgse grondgebied toen zij van Walram als bruidsschat het markgraafschap Aarlen kreeg. Dit graafschap verbond de Ardenner graafschappen La Roche en Durbuy met het Luxemburgse. Het grondgebied bleef in deze vorm behouden tot het jaar 1839, toen Luxemburg opgedeeld werd. Ermesinde droeg ook bij aan de economische, politieke en culturele ontwikkeling en creëerde zo basis voor een verdere ontwikkeling van het land.

*„De oudste bekende voorouders van het geslacht der Luxemburgers, dat nu geroepen werd om in Bohemen te regeren, waren de oude graven van Limburg in Nederland.“*²

---

¹ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 39.

² PALACKÝ, František : *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, 1. vyd., Praha 1940, kniha osmá, článek první.

1.3 De slag om Limburg

Na de dood van Ermesinde brak een jarenlang conflict los over het rijke en strategisch belangrijke Limburg.

Toen Limburg onder controle kwam van het geslacht van Brabant, besloot Hendrik VI, een kleinzoon van Ermesinde, te trouwen met de dochter van de Brabantse hertog, Beatrix van Avesnes Beaumont. Het gevolg van dit strategische huwelijk was echter een machtsstrijd tussen de beide families in de slag bij Worringen. Hendrik VI kwam bij deze slag om, evenals zijn broers en bondgenoten. Limburg bleef hierdoor in Brabantse handen.³

Hendrik VI had waarschijnlijk 7 kinderen.

1.4 Hendrik IV

De oudste nog levende zoon, Hendrik IV, nam de regering van Luxemburg over, maar vanwege zijn jonge leeftijd regeerde zijn moeder Beatrix voor een aantal jaren in zijn plaats. Gravin Beatrix had grote invloed op de verdere politieke oriëntatie van het land. De familie, waarvan zij afkomstig was, had nauwe banden met het Franse koningshuis.⁴ De Franse koning Filip IV (bijgenaamd “de Schone”) gaf aan interesse te hebben in het strategische en machtige Brabant. Brabant en de omliggende gebieden vormden een geschikt startpunt voor gewapende conflicten tussen Frankrijk en Engeland.

Een beslissende omwenteling in de positie van Luxemburg en haar graafschap in de Franse machtspolitieke plannen vormde het huwelijk van Hendrik IV met een nicht van de Franse koning, Margaretha van Brabant. Het huwelijk werd voltrokken ondanks dat de verloofden neef en nicht waren.⁵ Hendrik groeide op aan het Franse koninklijke hof in Parijs, waar hij een degelijke opleiding kreeg en politiek inzicht verwierf. De jonge graaf was erg slim en leergierig en hierdoor werd hij erg geliefd bij koning Filip. Hendrik werd door de koning tot Franse ridder geslagen en zelfs benoemd als lid van de eregarde van zijn naaste adviseurs en vertrouwelingen. Voor zijn actieve deelname aan de Franse Koninklijke Garde kreeg Hendrik IV een inkomen. Hij bewoog zich met gemak in de wereld van het geld en

---

³ HOENSCH, Jörg K. a MAUROVÁ Markéta : *Lucemburkové; Pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, 1. vyd., Praha 2003, p. 22.

⁴ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 45.

⁵ Paus Nicolaas IV maakte dit mogelijk door aan hen dispensatie te geven – een uitzondering mogelijk te maken.

leerde financieel kapitaal te gebruiken voor zijn politieke doelen en representatie. Zijn broer Balduin, zoon Jan van Luxemburg en kleinzoon Karel IV volgden later in zijn voetsporen.

In het jaar 1305 werd Hendrik samen met zijn broer Boudewijn uitgenodigd naar Lyon te komen om de kroning van de nieuw gekozen paus Clemens V bij te wonen. De beide broers kregen hierdoor de zeldzame gelegenheid om de paus persoonlijk te leren kennen en kennis te maken met zijn politieke meningen. Het eerbetoon dat deze Luxemburgse broers toonden door aanwezig te zijn bij de kroning van de paus, is paus Clemens V altijd bijgebleven. Als wederdienst gaf hij hen later zijn gunsten en ondersteuning.

1.5 De strijd om de Roomse kroon

De Roomse koning Albrecht I van Habsburg stond in de weg van de machtspolitieke plannen van de Franse koning en de vertegenwoordigers van de Luxemburgse dynastie. Het was Albert, ondanks al zijn inspanningen, nooit gelukt om erkenning en respect te krijgen in het rijk. Onder verdachte omstandigheden werd Albrecht in mei 1308 vermoord.⁶ Hierna ontstond er vanzelfsprekend grote interesse in de Roomse kroon. De Oostenrijkse hertog Frederik I van Habsburg wilde de Roomse kroon binnen de macht van de Habsburgse dynastie behouden.

De Franse koning Filip IV de Schone eiste de post van de Roomse troon op voor zijn broer Karel van Valois. Om dit te bereiken gebruikte hij alle beschikbare middelen, waaronder het uitoefenen van druk op paus Clemens.

Hendrik IV bleef niet achter en nam contact op met de Keulse aartsbisschop Hendrik II van Virneburg. In ruil voor zijn stem bij de verkiezing van de Roomse koning beloofde hij hem uitgestrekte territoriale giften, inclusief kastelen, steden, financiële vergoedingen en ander bezit.

Hendrik IV van Luxemburg had enige overwicht bij de rijkskeurvorsten, omdat hij niet alleen meer geld bood, maar ook politieke compromissen. De Trierse aartsbisschop Balduin van Luxemburg koos als strategie de tactiek van het zwijgen, waarmee hij indirect aangaf in te stemmen met de keuze voor Karel van Valois. De rijkskeurvorsten waren niet enthousiast over de kandidatuur van Karel van Valois, want via hem zouden de beslissingen

---

⁶ SPĚVÁČEK, Jiří : *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, 1. vyd., Praha 1994, p. 73.

aangaande het rijk volledig in handen komen te liggen van het Franse koninklijk huis.⁷ Balduin en Peter van Aspelt wachtten tot het allerlaatste moment met hun steun voor de kandidatuur van Hendrik IV van Luxemburg. Balduin overhandigde een gedegen overzicht van al Hendriks eigenschappen en deugden. De andere keurvorsten beschouwden dit als bevrijding van een mogelijke afhankelijkheid van de Franse koning. De kandidatuur van Hendrik IV van Luxemburg beschouwden ze daardoor als hun eigen politieke succes.

De Franse koning Filip IV de Schone wilde zich niet neerleggen bij de onsuccesvolle kandidatuur van zijn broer, Karel van Valois. Maar Filips politieke druk op de geestelijke keurvorsten had een ander effect dan de koning had verwacht. En zo kozen op 27 november 1308 de rijkskeurvorsten in Frankfurt aan de Main eenstemmig hertog Hendrik IV als Roomse koning.⁸ Zes van de zeven rijkskeurvorsten namen aan de stemming deel. Dat waren: De Trierse aartsbisschop Balduin van Luxemburg, de aartsbisschop van Mainz Peter van Aspelt, de Keulse aartsbisschop Hendrik van Virneburg, Rudolf - paltsgraaf aan de Rijn, Rudolf – hertog van Saksen en Waldemar – markgraaf van Brandenburg. De Boheemse koning Hendrik van Karinthië distantieerde zich van het verloop van de verkiezing, zoals hij zich van alles dat zich in het rijk afspeelde distantieerde, omdat hij zelf problemen had met het in stand houden van zijn eigen zwakke regering in het koninkrijk Bohemen.

1.6 Balduin van Luxemburg

De jongste zoon van graaf Hendrik III was, als laatste mannelijke nakomeling in het de dynastie, voorbestemd tot de geestelijke stand. Balduin startte in het jaar 1298 met zijn opvoeding aan het Franse hof, waar hij buitengewone interesse toonde in het studeren, met name theologie. In Parijs bereidde hij zich gedurende vijf jaar voor op zijn kerkelijke loopbaan.⁹

Na de onverwachte dood van de Trierse aartsbisschop Dietrich van Nassau deed

Balduin een poging om aartsbisschop van Trier te worden. Vanwege zijn jonge leeftijd moest hij de paus om dispensatie vragen om gekozen te worden voor een dergelijke hoge

---

⁷ HOENSCH, Jörg K. a MAUROVÁ Markéta : *Lucemburkové; Pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, 1. vyd., Praha 2003, p. 26.

⁸ HOENSCH, Jörg K. a MAUROVÁ Markéta : *Lucemburkové; Pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, 1. vyd., Praha 2003, p. 27.

⁹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, 1. vyd., Praha 1994, p. 63.

positie in de kerkelijke hiërarchie. Hij had de Franse koning Filip IV de Schone aan zijn zijde, alsook paus Clemens V. Hierdoor stond niets hem meer in de weg en op 7 december 1307 werd hij eenstemmig gekozen tot aartsbisschop van Trier. Paus Clemens V zelf wijdde hem in als bisschop.¹⁰ Het feit dat Balduin de functie van aartsbisschop van Trier ging bekleden, was een uitzonderlijk machtspolitiek succes voor de Luxemburgse dynastie. Met de toetreding tot de drie rijkskeurvorsten kreeg de dynastie een doorslaggevende positie in het rijk en bereikte zo de top van de machtsstructuren in Centraal-Europa. Dit hoge kerkelijke ambt was voor Balduin slechts een middel om zijn politieke inzicht en talent te gebruiken. Hij leerde om macht te verkrijgen en deze te gebruiken. Hij was erg doelbewust, had doorzettingsvermogen en was consistent.

1.7 Peter van Aspelt

Peter kreeg zijn opleiding in Parijs, waar hij filosofie, theologie en medicijnen studeerde. Vanwege zijn meningen werd ook hij geliefd bij paus Clemens V.

Tot het jaar 1305 was Peter succesvol als kanselier onder de regering van koning Wenceslaus II. Zijn jarenlange verblijf in het koninkrijk Bohemen maakte het voor hem mogelijk om door te dringen tot de geheimen van de Boheemse en Centraal-Europese politiek. In het rijk kreeg hij de reputatie van een zeer goede diplomaat met uitstekende kennis van machtsproblematiek en van het karakter van mensen waarmee hij onderhandelde. Peter van Aspelt werd in 1305 door paus Clemens V afgevaardigd naar de aartsbisschoppelijke stoel van Mainz.¹¹ In het zevenkoppige gezelschap van rijkskeurvorsten had hij het recht van eerste stem bij hun besluiten. Hij gebruikte zijn positie niet alleen ten voordele van de Franse koning, maar ook in het voordeel van Luxemburg.

---

¹⁰ HOENSCH, Jörg K. a MAUROVÁ Markéta : *Lucemburkové; Pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, 1. vyd., Praha 2003, p. 24.

¹¹ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 399.

2 PŘEMYSLIDEN

2.1 Het aantreden van het huis Luxemburg en val van de Přemysliden

Een veld langs de rivier Morava op 26. 8. 1268 stonden het leger van Rudolf I en Přemysl Ottokar II van Bohemen tegenover elkaar. Hier kwam het tot een slag om de Midden-Europese ruimte, waarin Přemysl Ottokar II werd verslagen en gedood. Het gebeurde 32 jaar voor het huwelijk van Jan de Blinde van Luxemburg en Elisabeth I van Bohemen. De zevenjarige Wenceslaus II werd koning. Een titel hebben is echter één ding, een regering iets anders. Wenceslaus begon pas met regeren na 5 jaar gevangenschap in Bezdez, later in Zittau en Berlijn. Op al deze plaatsen was het zijn beschermheer, neef Otto V van Brandenburg, die hem gevangen hield. Het land werd intussen geplundeerd door rovers en overal was er chaos. Vanaf het moment dat hij de troon besteeg, gedurende daaropvolgende 12 jaar, lukte het Wenceslaus om het staatsapparaat te hervormen en een monarchie stichten, bestaand uit het koninkrijk Bohemen, Polen en een deel van Saksen. Helaas is hij te jong op de leeftijd van 34 in het jaar 1305 overleden. Hij kreeg tuberculose.

2.2 Moord op de laatste der Přemysliden in de mannelijke lijn

Zijn troonopvolger Wenceslaus III., broer van Elisabeth, hield meer van nachtelijke drinkpartijen, dobbelspel en verdeling van zijn eigendom als hij dronken was dan van het regeren. Zijn stijl van leven is waarschijnlijk de reden geweest, waarom de jonge koning tijdens zijn veldtocht naar Polen in 1306 in Olomouc werd vermoord.¹²

2.3 Wisseling avn heersers op de Boheemse troon

Op de Tsjechische troon wissleden verschillende heersers zich af zoals op een draaimolen. Hendrik van Karinthië werd gekozen, maar gauw viel Rudolf VI van Habsburg met zijn leger naar Tsjechië binnen. Toen hij kort daarna voor de poort van Praag stond, heeft Hendrik van Karinthië op niets gewacht en is gevlucht. Rudolf beloofde alles wat hij kon en toen hij met de koninklijke weduwe Elisabeth Richza van Wenceslaus II.

Trouwde, werd alles besloten. Rudolf van Habsburg werd als Rudolf I van Bohemen koning. De nieuwe koning hield aan vordering van belastingen wat hem eerder afgunst bracht.

---

¹² SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 16.

Toe de informatie verscheen dat de koningsdochter Elisabeth van Bohemen uit het koninklijke paleis werd verdreven, heeft een deel van de adel tegen de koning geprotesteerd. Rudolf wilde de opstand onderdrukken, maar kreeg dysenterie en in de zomer van 1307 is hij gestorven.¹³

2.4 Regering van een niet erg bekwame Karinthiër

Hendrik van Karinthië kwam naar het land. De hoop die velen, inclusief prinses Elisabeth, op zijn regering hadden gevestigd, vervloog echter snel. Gauw is er oppositie ontstaan die een koning met internationaal krediet wilde. Deze actie heeft de abt Conrad georganiseerd die Jan van Luxemburg, zoon van de Roomse koning Hendrik VII heeft voorgesteld. Met betrekking tot de stijgende invloed van het huis Luxemburg in Europa was dat geniaal. En wat gebeurde er met de bruid? Conrad, de abt van Zbraslav, manoeuvreerde zich in de rol van raadsheer van de prinses door te verklaren dat hij *“als een liefhebbende vader wilde zorgen voor de maagd Elisabeth, op wie hij al vanaf haar kindertijd meer gesteld was dan op haar zussen”*.¹⁴ De abt Conrad heeft Elisabeth van Bohemen in een geheime ontmoeting over de slechte dingen van de regering van Hendrik van Karinthië verteld en hij drong erop aan, dat zij voor het welzijn van haar land met een man moet trouwen die hij voor haar heeft gekozen. Tenslotte ging Elisabeth er akkoord mee.¹⁵

---

¹³ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 25.

¹⁴ ŽITAVSKÝ, Petr; DURYNŠKÝ, Ota: *Zbraslavská kronika*, 1. vyd., Praha 1976.

¹⁵ KOPIČKOVÁ, Božena : *Eliška Přemyslovna; Královna česká*, 1. vyd., Praha 2003, p. 25.

3 JAN VAN LUXEMBURG

3.1 Jeugd en adolescentie van Jan van Luxemburg

Op 10 augustus 1296 kregen Hendrik IV en Margaretha van Brabant een zoon. Het was de wens van Hendrik dat zijn eerstgeboren zoon de naam Hendrik zou dragen, zoals dat de traditie was in de Luxemburgse dynastie. Margaretha van Brabant besliste echter dat hun zoontje genoemd werd naar zijn grootvader van moeders kant, de Brabantse graaf Jan I. Hendrik ging uiteindelijk met de beslissing van zijn echtgenote akkoord. Hun eerstgeboren zoon kreeg dus de naam Jan.

Jan kreeg liefde en buitengewone zorg. Margaretha van Brabant zorgde voor de voorbereiding en introductie aan het Franse hof. Het grootste deel van zijn jongensleven bracht Jan van Luxemburg door in Parijs, op de kastelen van Filip IV de Schone. Hij kreeg daar een uitstekende opleiding. Dankzij de mogelijkheid om ingewikkelde politieke onderhandelingen van dichtbij mee te maken, leerde hij zich goed te oriënteren in diplomatieke kwesties, politieke tactieken, balans en geduld in ingewikkelde onderhandelingen, evenals in de kunst van het sluiten van compromissen. Deze vaardigheden zijn hem van dienst geweest gedurende zijn gehele politieke leven.

Gedurende de jaren aan het Franse hof werd de slechts 11 jaar oudere oom Balduin zijn vaste metgezel.¹⁶

3.2 Onderhandelingen over de nieuwe Boheemse koning uit het geslacht der Luxemburgers

De complexe onderhandelingen kwamen begin 1310 tot een hoogtepunt toen de officiële Boheemse delegatie met abt Conrad aan het hoofd, naar Neurenberg vertrok om instemming van de keizer Hendrik VII. te krijgen. De keizer ging er akkoord mee, maar hij stelde eerst zijn broer Walram voor. Later ging hij ook met Jan akkoord. Het was een strategische keuze, omdat een rijk koninkrijk werd aangeboden en ook de stem van een keurvorst (rijksvorst met een keuzerecht van de koning van het Heilige Roomse Rijk). Er werd gezegd dat de mooie prinses Elisabeth van Bohemen de keizer heeft betoverd.

---

¹⁶ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 63.

3.3 Huwelijk van Jan en Elisabeth – verbinding van de beide koninklijke geslachten

Na de afspraak in Neurenberg ging Elisabeth van Bohemen weg uit Praag naar haar bruidegom. Haar vertrek was heimelijk en zij had haast, zodat het eerder op vlucht leek. Op 1 september 1310 kwam eindelijk de ware tijd voor Spiers. Voor de ogen van de Roomse koning Hendrik VII, zijn gemalin Margaretha van Brabant en honderden vertegenwoordigers van hoogste geestelijkheden en leden van de hoogste adel en andere mensen vond het huwelijk plaats. Na het huwelijk gingen de vertegenwoordigers van de koninklijke hof naar Colmar in Elzas. Hendrik VII heeft nog zijn zoon Jan tot rijksvicaris benoemd en heeft zijn raadgevers gekozen. Voogd van de jonge prins werd Peter van Aspelt, die tevens beloofde niet alleen Jans begeleider naar Bohemen, maar ook zijn politieke raadgever te worden.¹⁷

Met zijn gemalin Margaretha en broers Walram en Boudewijn ging hij naar Rome voor de keizerskroon. Op 20 september 1310 nam Jan afscheid van zijn ouders. Het was de laatste keer dat zij elkaar zagen. De Italiaanse tocht was tragisch en niet succesvol. Gedurende de weg naar Rome werd eerst broer Walram gedood en later overleed ook koningin Margaretha. Hendrik werd in 1312 tot keizer gekroond, maar kreeg malaria en al in het jaar 1313 overleed hij.

3.4 De weg van Jan van Luxemburg naar de Boheemse troon

Jan had het in 1310 in Colmar moeilijk om zijn rechten in het Boheemse koninkrijk door te zetten. Hij wist dat hij zowel Hendrik van Karinthië als een sterke groep adellieden als tegenstander had. Daarom werd hij niet alleen vergezeld door adviseurs, maar ook door een leger van 300 ruiters. Toen Jan 14 jaar oud was, werd hij door het leger gerespecteerd. Hij had autoriteit en was volwassen zodat hij deze psychische belasting kon verdragen. Wat de situatie betreft, waren in er Tsjechië twee verschillende meningen. Jan was dus zenuwachtig, toen hij met het leger voor de gesloten poort van de Praagse Oude Stad stond. De winter naderde en het resultaat was onzeker. Er werd over de terugtrekking nagedacht en dat men op betere tijden en voorwaarden wacht. Het Trojaanse Paard kwam echter uit Praag. Het was kapelaan Belingar, een naaste vriend van Elisabeth. Hij had namelijk verlof om zich vrij

---

¹⁷ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 399.

tussen de stad en legerplaats te bewegen. Door zijn toedoen was een geheime overeenkomst gesloten volgens welke de divisie van Jan Praag aanvallen als de klokken van de Mariakerk voor Týn begonnen te luiden. Het gebeurde op 3. 12. 1310 op de plaats van de huidige Kruittoren, maar het lukte niet. Iemand heeft plotseling van binnen de schansen een andere poort bij de Sint-Franciscus bij de Moldau geopend. Jan is met zijn leger de stad binnengedrongen met het motto: Vrede, vrede, vrede. Petr Žitavský heeft over deze gebeurtenis geschreven: „Iedereen bekijkt aandachtig hun koning. Ze bekijken zijn gezicht dat op een engel lijkt die tussen hen staat.“ Verder beschrijft hij, hoe de jonge man eruitzag: „Hij is prachtiger dan bijna alle mannen, die in deze tijd de Duitsers of Tsjechen hebben verwekt.“

3.5 Verdeeldheid onder de Boheemse adel – voor- en tegenstanders van de jonge Luxemburger

Hetzelfde jaar werden alle diploma's zogenaamde inaugurele diploma's die de machtsfeer van de koning en adel bepaalden. De Tsjechische adel begon gaandeweg steeds naar een groter machtsaandeel te streven. Zij wilde zich van de buitenlandse concurrentie bevrijden. De adel was opnieuw in twee kampen gedeeld. Een kamp dat door Jan Hendrik van Lipá werd geleid, werd door Elisabeth Richezza ondersteund. Zij was een jonge weduwe van Wenceslaus II, met wie hij een liefdesbetrekking had. Het tweede leger van Vilém Zajíc uit Valdek ondersteunt Elisabeth van Bohemen die haar stiefmoeder Elisabeth Richezza haatte. Haar liefdesbetrekking met de getrouwde Hendrik uit Lipá beschouwde zij namelijk als belediging van gedachtenis aan haar vader Wenceslaus II. De verhouding van Jan en Elisabeth werd gaandeweg politiek beïnvloed. Gedurende de afwezigheid van Jan werden de stemmen van zijn tegenstanders steeds sterker.

3.6 Vervreemding binnen het koninklijke huwelijk en vervreemding van de koning van de Boheemse landen

Elisabeth droomde van koninklijke majesteit die in Praag regeerde, maar Jan bleef een dromer met een engelengezicht. Hij droomde van deelneming aan de hoge Europese politiek, van de avonturen van koning Arthur, prachtige feesten, overwinningen in de tournooien en rijke feestmalen. Tsjechië was volgens hem een verafgelegen en achterlijke periferie, het Boheemse koninkrijk heeft hem echter ook verder als geldkist gediend. Volgens de kroniekschrijver Petr Žitavský heeft de adel de koning ondersteund wat dit gedrag en uitgeven

betreft. „*De heerser is steeds meer onder de invloed van adel. Hij speelt met dobbelstenen en komt zijn verplichtingen niet na. Hij ergert zich bij het spel en praat ordinair. Zijn woorden worden als een boomblad beschouwd en zijn privileges lijken op zegellak.*“¹⁸ Koningin Elisabeth begon openbaar uit te drukken dat zij helemaal niet van deze levenswijze hieldhoudt. Dat had roddels als gevolg dat zij probeert een revolutie te veroorzaken en Jan af te zetten. Elisabeth reageerde op deze roddel met de vlucht naar de burcht Loket. De koningin heeft zichzelf opgesloten en leefde niet op het koninklijke hof.

3.7 Gebiedsuitbreiding en politieke successen van koning Jan

Jan was dus niet zo gelukkig in zijn huwelijk, maar had succes in de politiek. Hij heeft niet alleen door strijd grote gebieden gewonnen, maar ook door de krijgshulp aan de anderen die Jan na overwinningen beloonden met nieuwe gebieden. Hij heeft vaak gewonnen, omdat Jan een goede krijger was. De droom van Jan de Blinde is in vervulling gegaan, omdat hij Tsjechische bergkammen mocht overschrijden in de richting van het rijkscentrum naar de poort van Neurenberg toen hij van Lodewijk de Beier Cheb en zijn omgeving als onderpand kreeg voor de hulp in de slag bij Mühldorf. Jan heeft echter veel meer gewonnen, bijv. een waardevol aandeel aan inning van invoerrechten op Rijn. Een parel van de expansie van Jan in het noord-oosten was Wrocław – een kruispunt van de handelswegen en een bisdomzetel. Gedurende 12 jaren van zijn regering heeft Jan het Boheemse koninkrijk geconsolideerd en heeft zijn roem en gebied door imperiale veroveringen en huwelijksdiplomatie. Helaas vervreemde hij zich zowel van zijn vrouw als ook van zijn land. Hij interesseerde zich vooral voor Europese politiek. Hij had een band met Frankrijk en zijn geboortelang Luxemburg.

3.8 Overlijden van koning Jan

Wegens de erfelijke ziekte van zijn voorvaders werd hij ondanks alle geneeskundige pogingen helemaal blind. In het jaar 1342 benoemde hij zijn zoon Karel tot landsbestuurder. In het jaar 1346 werden de leden van het huis Luxemburg – Jan en Karel door de Franse koning Filips VI. om hulp gevraagd in de slag tegen Engeland. In de slag bij de stad Crécy en Pontieu op 26 augustus 1346 zijn duizenden Franse strijders gesneuveld en ook Jan de Blinde.

---

¹⁸ ŽITAVSKÝ, Petr; DURYNŠKÝ, Ota: *Zbraslavská kronika*, 1. vyd., Praha 1976.

Na de begrafenis van zijn vader werd Karel op 26 november 1346 tot Rooms koning gekroond. Een jaar later in 1347 werd Karel tot koning van Bohemen gekroond.

4 KAREL IV

4.1 Kindertijd van Karel IV

Prins Wenceslaus is volgens de kroniekschrijver van Zbraslav Petr Žitavský geboren „in het eerste morgenuur“, dat betekent tussen vier en half zes morgen, na de zonsopgang op 14. 5. 1316 in de huidige Štubarská straat in Praag. In de genen van Karel werden zowel de voordelen van zijn moeder als ook die van zijn vader verbonden. Zijn moeder was een ambitieuze, heel trotse vrouw met belangstelling voor politiek. Zijn vader was een temperamentvolle man die zich aan diplomatie heeft gewijd. Hij was een succesvolle strijder, maar was niet in staat om zijn cholerische temperament goed te beheersen.

De doop van de eerstgeboren koningszoon werd in de St.-Vitusbasiliek door de rijks- en kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders Peter van Aspelt en Boudewijn van Luxemburg zelf bediend.¹⁹ Peter van Aspelt, de bisschop van Mainz, symboliseerde door zijn persoonlijkheid de verbinding met de traditie der Premysliden. Boudewijn, de aartsbisschop van Trier, belichaamde op zijn beurt de verbondenheid van de dynastie met het Huis Luxemburg. Het kind werd Wenceslas genoemd naar zijn grote voorouders uit het geslacht der Premysliden.

Karel heeft echter geen idyllische kinderjaren gehad. Toen hij drie jaar oud was, moest hij met zijn moeder Elisabeth I van Bohemen naar de burcht Loket gaan, waar zijn vader hem daarna enkele jaren gevangen hield. Jan de Blinde werd geïnformeerd dat de Tsjechische adel met de ondersteuning van zijn vrouw revolutie heeft voorbereid en zij kon zijn kleine zoontje van drie jaar tot koning van Bohemen laten uitroepen. In plaats van hem zou zijn moeder dan als regentes regeren en de politiek zou door de Tsjechische adel worden bepaald.²⁰ Jan heeft Elisabeth gedwongen naar Mělník te gaan dat haar huwelijksgift was en de driejarige Wenceslaus werd in een donkere ruimte opgesloten waarheen het licht slechts door een raam is doorgedrongen. Later heeft hij zich herinnerd dat hij in die ruimte twee of drie maanden heeft doorgebracht tot zijn vader hem naar Křivoklát liet overbrengen. Dat was toen een klein burchtje middenin het woud dat zich ver van de civilisatie heeft bevonden. Hoe deze schrijnende ervaring prins Wenceslas beïnvloed heeft en of hij zijn vader heeft kunnen vergeven, is niet bekend. Ik stuitte hier op een enorm gebrek aan berichten over deze periode.

---

¹⁹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, 1. vyd., Praha 1994, p. 240.

²⁰ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 57.

Zelfs Karel zelf beschrijft dit gedeelte van zijn kindertijd niet in zijn autobiografie. Het is zeker hij, dat ondanks de conflicten met zijn vader, nooit in het openbaar tegen hem optrad.

4.2 Redenen voor de reizen van Wenceslas naar het Franse hof

Jan van Luxemburg werd in 1322 uitgenodigd voor de kroning van de nieuwe Franse koning Karel IV. In datzelfde jaar trouwde Karel IV met Maria, de zus van Jan van Luxemburg. De Franse koning was niet helemaal gezond en ook Maria genoot geen erg goede gezondheid. Het was waarschijnlijk dat de Franse troon in geval van kinderloosheid of voortijdig overlijden van Karel IV zou worden overgedragen op de leden van het geslacht Valois. Jan was zich hiervan bewust en besloot van deze situatie gebruik te maken door zijn zoon Wenceslas te laten trouwen met de even oude Blanca van Valois. Zodra de overeenkomst over het huwelijk was gesloten zond koning Jan boodschappers naar Bohemen om de zevenjarige Wenceslas van Křivoklát naar Parijs te halen. Met deze stap versterkte Jan de relatie van de Luxemburgers met het heersende Franse koningshuis.²¹

4.2.1 Opgroeien aan het Franse hof

Toen de jonge Wencelsaus in de lente in het jaar 1323 onder begeleiding en tegen zijn wil naar Frankrijk moest gaan, wist hij nog niet wat hem nog te wachten staat. Hij belandde in een milieu met de meeste prestige en de hoogste cultuur van heel Europa, omdat de Franse hof van het eind van de 12^e eeuw voor elk Europese hof een voorbeeld was. Prins Wencelsaus kreeg bij zijn vormsel de naam Karel naar zijn oom Karel de Schone die zijn grote beschermer was. „*De koning hield heel veel van mij en beval zijn kapelaan dat hij mij een schrijfflessen gaf en dus leerde ik De getijden van de Heilige Maagd lezen.*“²² Bij de Franse koningen stond opleiding in hoog aanzien. Hun tijdgenoot Karel V liet zich bijvoorbeeld graag zien in de kleding die gedragen werd aan de Parijse universiteit, in plaats van in nobele kledij. Daarom heeft Karel ook de Universiteit van Praag gesticht. Hij sprak Italiaans, sprak en schreef Frans, Latijn, Duits en Tsjechisch.

---

²¹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 66.

²² Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 100.

4.2.2 Pierre Rogier de Rosiers

Het beslissende keerpunt was zijn ontmoeting met Pierre Rogier de Rosiers, de latere paus Clemens VI: „*Luisterend en kijkend naar hem heb ik extase beleefd, ik heb begonnen na te denken, wat dat is, dat ik zulke genade mocht beleven.*“²³ Deze beroemde abt was behoorde tot elite van de universiteit van Paris. Hij was één van de meest ontwikkelde mensen van die tijd. Hij was een uitstekende redenaar. Hij had charisma en was een perfecte renaissancistische cavalier. Deze man heeft Karel in theologie en politieke filosofie van de heilige Augustinus ingewijd. Zijn filosofie vormde basis van uiting van Karel, toen hij heerste. Piere de Rosiers heeft hem tegelijk in de filosofie van een andere grote middeleeuwse denker Thomas van Aquino. Er zijn elementen die vervolgens een rol in de politieke filosofie van Karel spelen.

4.3 Ridderschap

Karel IV was een kind van het hoogtepunt van de middeleeuwen. Het was een tijd die door de idealen van ridderschap gebrandmerkt, het was de tijd van legenden over de ondergaande Tempelorde, maar er vonden ook Kruistochten plaats. De 14^e eeuw wordt vaak als een tijd van het verval genoemd of achteruitgang van de ridderschapsideal en deugden. Het hing natuurlijk ook samen met civilisatieontwikkeling, omdat de tijd van de helden voorbij was. Aan de andere kant zou een ridder ook verder een beschermer van weduwen, wezen, arme en zwakke mensen moeten zijn. Karel IV kreeg de riddersporen in Noord-Italië. Zijn vader heeft hem uit de Franse koninklijke hof en uit Luxemburg naar een oorlog gebracht.

4.4 Karels functioneren in Italië

Tijdens zijn niet al te lange verblijf in Italië begon zich bij de jonge Karel de neiging tot zelfstandig optreden en besluitvorming te manifesteren. Dit vloeide voort uit Karels politieke en administratieve activiteiten.

---

²³ Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 102.

4.5 Overlijden van koningin Elisabeth

Elisabeth van Bohemen stierf op 28 september 1330, op dezelfde dag als haar voorouder St.-Wenceslas werd vermoord. De relatie van Jan en Elisabeth was in die tijd formeel, zodat Jan niet aan haar begrafenis heeft deelgenomen, hij liet slechts een zielenmis opdragen. Na zijn vertrek naar Frankrijk heeft Karel zijn moeder Elisabeth nooit meer teruggezien.

„Elisabeth, die er haar hele leven lang voor vocht om de herinnering aan en tradities van de Premysliden te behouden, werd een verdrietige deelnemer en getuige van het uitsterven van het geslacht, om uiteindelijk met de plaats en dag van haar overlijden door een mysterieuze speling van het lot symbolisch terug te keren tot de wortels en het ontstaan van het geslacht.“²⁴

4.6 Karels innerlijke leven

Het was een tijd van de opkomende renaissance, grote seksuele losbandigheid. Het hing met een fase van decadente civilisatie samen. De kenmerken van deze plotselinge wending kan men ook in het leven van Karel zien. Het was tijd wanneer een grote seksuele ongebondenheid vooral aan het Franse hof bestond.

Toen Karel is opgegroeid, speelde zijn innerlijk leven een belangrijke rol. Het ging om vermoedens, inzichten en dromen. Tot de belangrijkste behoorde een profetische droom in het noord-Italiaanse Terens, waarin hij zag dat zijn familielid de Dauphin van Frankrijk is gesneuveld bij het beleg van de burcht in Savoye. Het was een straf voor zijn onzedelijk leven. In de droom vroeg Karel de engel, of deze zondaar een tijd voor boetedoening kreeg, zei de engel van ja, hij is niet meteen gesneuveld, maar drie dagen na de slag. Op grond van deze profetische droom, kwam het tot een grote verandering in het leven van Karel, het kwam tot een „verzachting“.

Wat dacht Karel over deze droom? *„De duivel zoekt altijd iemand die hij zou kunnen opslokken. Hij biedt de mensen verschillende genietingen aan, maar hij is er veborgen in. Wij worden van de verdorven mensen verleid en wij worden verdorven samen met hen.“²⁵*

---

²⁴ KOPIČKOVÁ, Božena : *Eliška Přemyslovna; Královna česká*, 1. vyd., Praha 2003, p. 91.

²⁵ Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p.

Een andere belangrijke rol in de bekering van Karel speelde een gebeurtenis wanneer hij van de dood werd gered. Op Paaszondag heeft Karel zoals een vrome christen voor de mis gevestigd. Zijn personeel werd echter in Pavia door het eten vergiftigd.

4.7 Terugkeer naar Bohemen

Eind van zomer van het jaar 1333 ging de Tsjechische adel naar Italië. In Merano werd aan Karel aangeboden om naar Tsjechië terug te gaan en te regeren, omdat zijn vader altijd op weg was.²⁶ De prins was in die tijd 17 jaar oud, maar hij was al ambitieus en heeft de aanbieding aangenomen. Toen Karel naar Tsjechië terugkwam, was Elisabeth al drie jaar dood. Hij bezocht eerst het graf van zijn moeder in het klooster in Zbraslav. Het is bijzonder dat Karel in zijn autobiografie geen verslag doet van zijn bezoek aan het graf van zijn moeder. De enigen die deze herdenking belangrijk vonden, waren de abt van Zbraslav en kroniekschrijver Peter van Zittau. Na de doorgebrachte jaren aan het koninklijke hof in Frankrijk en Italië ging Karel eindelijk naar Tsjechië terug onder grote begeleiding en gekleed volgens de nieuwste Franse mode. Hij kwam echter naar Praag waar het koninklijke paleis in een heel slechte toestand was, zodat er geen plaats was om te slapen en hij moest in het Huis bij de stenen Klok overnachten: „*Wij vonden vader, moeder noch zusters. Ook de Tsjechische taal waren wij geheel vergeten, maar later leerden wij haar weer, zodat wij spraken en begrepen als iedere andere Tsjech.*“²⁷ Jan moest zijn positie legitimeren en heeft hem titel van de markgraaf van Moravië gegeven. „*Toen vertrouwde ons de vader, die naar het graafschap Luxemburg vertrok vanwege een oorlog, ons zijn bevoegdheden in Bohemen toe voor de tijd dat hij afwezig was.*“²⁸

4.8 Overlijden van Jan van Luxemburg en machtstoename van Karel IV

Voor Jan was het jaar 1340 van doorslaggevend belang. Toen ze dat jaar beiden naar Avignon kwamen, kreeg Jan de schok te verwerken dat hij groene staar had. Vanwege deze

---

²⁶ De Boheemse adel was bezorgd over de kwestie van de koninklijke vertegenwoordiging van de Boheemse landen. Een koninkrijk zonder constante aanwezigheid van de koning in het land kon in de Middeleeuwen namelijk niet als een stevig koninkrijk worden beschouwd.

²⁷ Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 119.

²⁸ Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 119.

erfelijke ziekte werd hij zo goed als blind.²⁹ Jan van Luxemburg is daarom in het buitenland beter bekend als Jan de Blinde of als de blinde koning.

Karel zei destijds tegen Pierre de Rosieres „*Gij, kardinaal, zult weldra paus worden*“ en de kardinaal antwoordde „*Word ik paus, dan zult gij weldra keizer worden.*“³⁰ Toen Jan bijna blind was, benoemde hij Karel tot zijn mederegent. In het jaar 1336 gaf hij hem zijn toestemming, opdat hij Rooms koning kon worden. Kort daarna is Jan de Blinde in de slag bij Crécy gesneuveld. De laatste vraag van Jan was, of zijn zoon in veiligheid was, omdat het een garantie van de voortzetting van het Huis Luxemburg was.

4.9 Kroning tot koning van Bohemen

In het jaar 1347 werd Karel tot Tsjechische koning gekroond. Bij deze gelegenheid liet hij een koninklijke kroon maken en heeft ook de kroningsregeling geschreven, waarbij hij door de Franse, Duitse en de regeling van Přemysliden werd geïnspireerd. De koninklijke kroon heeft hij van de aartsbischop Arnošt uit Pardubice aangenomen.³¹

4.9.1 Wenceslaskroon

Voor Karel was de Sint-Wenceslaus-kroon heel belangrijk. Hij liet hem met de grootste stenen versieren. Hij liet haar ook door een pauselijke bul beschermen. Hij heeft ervoor gezorgd dat geen Tsjechische koning ermee kon manipuleren. Hij heeft hem van zijn eigendom uitgezonderd na de ervaring met zijn vader die de Tsjechische kroonjuwelen als onderpand gaf. Karel liet in de Sint-Wenceslaus-kroon ook de doorn van de Christus-kroon zetten. Als de heerser deze kroon voor de staatsrechtelijke handelingen (kroning) nodig had, moest hij hem van Sint Wenceslaus lenen en hem betalen. Dan moest men het geld aan het Sint-Vitus- kapittel geven. Hieraan kunnen we zien hoe het was geregeld, dat de heerser niet de eigenaar was van de kroon, maar de kroon eigenaar was van zichzelf. Hier komen de benamingen “Land van de Boheemse Kroon” en “Land van de kroon van de Heilige Wenceslaus” vandaan. Daarom bestaan er benamingen de landen van de Boheemse kroon en Sint-Wenceslaus-landen.

---

²⁹ Jan van Luxemburg is daarom in het buitenland beter bekend als Jan de Blinde of als de blinde koning.

³⁰ Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 152.

³¹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 205.

4.9.2 Symboliek van de kroonjuwelen

Elke steen en parel in de kroon heeft zijn symbolische betekenis. De parels symboliseren het christelijk geloof, het overwinningsgeloof. Karel werd hier door het beeld van het hemelse Jerusalem in de Apocalypse beïnvloed. Wij kunnen het ook aan de kleuren van edelstenen zien, waar blauw hoop betekent, dat vooral het geloof aan Christus geneest. Wij kunnen ook de kleur rood zien die er heel opvallend voorkomt. Het is een uitdrukking van liefde tot God, maar hij symboliseert ook edelheid en koninklijke waardigheid. *„Als jullie na mij zullen regeren met de koninklijke kroon versierd, herinner dat ik ook voor jullie heb geregeerd en dat ik nu stof ben en de wormen hebben me opgevreten. Ook jullie vergaan als een veldbloem. Als jullie gierigheid zullen haten, worden jullie rijk. Maar richt je er niet op, maar verzamel de schat van wijsheid, in de wijsheid bestaat het regeren.“*³²

4.10 Opbouwactiviteiten

Toen hij 32 jaar oud was, stichtte hij in één jaar de Praagse Nieuwe Stad, de eerste universiteit ten noorden van Alpen en ook de burcht Karlstein. Het jaar 1348 wordt in de kronieken zo beschreven: *„ardbeving, maansverduistering, pestepidemie. In Europa zijn de mensen in de bergen, vlakten en bossen gestorven. Overal werden grote kuilen gedolven.“* De vrouw van Karel Blanka is ook overleden. Hij hield heel veel van haar. Kort daarna is hij om strategische redenen met Anna van de Palts getrouwd. Zij is van een zoon Wenceslaus bevallen. Hij was de eerste mannelijke nakomeling. Hij is echter gauw gestorven. Omringd door de dood ontwierp Karel projecten die de eeuwen overleefden.

4.10.1 Karlstein

Karlstein werd oorspronkelijk gebouwd als een privéresidentie van de heerser, maar later is het veranderd en Karlstein werd een schatkamer, waar de kroon van de keizers van het Heilige Roomse Rijk de rijksschat waren opgeborgen. De keizerskroon was het belangrijkste object dat in Karlstein is opgeborgen.³³ Deze kroon heeft Karel in het jaar 1355 bij zijn kroning opnieuw gewonnen en hij heeft hem naar Karlstein gebracht. Zo werd Karlstein het geestelijk centrum van Europa, omdat toen werd geloofd dat degene die de kroon van Karel

---

³² Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha 1946, p. 9.

³³ DVOŘÁKOVÁ, Vlasta; MENCLOVÁ, Dobroslava : *Státní hrad Karlštejn*, 3. vyd., Praha 1966.

de Grote bezit, de macht heeft over heel Europa en de titel „Monarcha Mundi“ dat betekent *wereldheerser* kan gebruiken. Karlstein heeft 3 heilige ruimten – de kapittelkerk van de Heilige Maagd Maria, Sint-Katharina kapel en Heilige Kruiskapel.

4.10.2 Praagse Nieuwe Stad

Karel wilde van Praag een waardige residentie van de Roomse keizer maken. De conceptie van de Praagse Nieuwe Stad was prachtig. Elk van de sacrale gebouwen zou een belangrijke plek ten opzichte van zijn statelijke en in de geestelijke representatie.³⁴

Zo herinnert de kerk van Maria-ter-Sneeuw ons aan Rome, aan de eerste Mariabasiliek Santa Maria Maggiore.

Karel liet in zijn stad zeven bijzondere kerken bouwen die een kruis vormen. Elk van deze kerken is een beetje ander en met behulp van elke kerk wilde Karel iets uitdrukken. Bijv. de Kerk van Sint Karel de Grote is een imitatie van het gebouw dat in Aken stond en door zijn patroon Karel de Grote werd gebouwd. De Praagse Nieuwe Stad moest met zijn kerken en kloosters een multinationalaal nieuw Jerusalem symboliseren. Karel IV. geloofde dat de monniken uit andere landen verdere mensen zullen volgen.

4.10.3 Relikwieëncollectie

De boulevards en pleinen van de Nieuwe stad Praag waren altijd indrukwekkend. De grootte van het Karelsplein was eerder op massa's pelgrims voorbereid die naar die plaats gingen waar de Sacramentskapel stond. In deze kapel werd de verzameling van heilige relikwieën van Karel getoond, waarvan de waardevolste wat zich in de Boheemse koninkrijk bevond, een Tsjechisch landkruis was. Op de tweede vrijdag na de Pasen, de grootste christelijke feestdagen, heeft de heerser de dag van de lans en nagel van Jesus gevierd. Toen Christus op het kruis is gestorven, heeft de Romeinse soldaat Longinus zijn heup met een lans doorstoken. Uit het hart van Christus zijn bloed en water uitgelopen. Sinds de middeleeuwen werd deze lans altijd met de autoriteit en wereldmacht verbonden. Daarom was hij altijd een onderdeel van de schat van het Heilige Roomse Rijk.

Middenin de koortsachtige opbouw is de heerser plotseling verdwenen. Bijna een jaar liet hij zich in het openbaarheid niet zien. Hij was ziek, maar niemand wist waar hij was. Hij

---

³⁴ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 267.

herstelde van een ongeval waarna hij helemaal verlamd werd, als gevolg van een ruggenmergbeschadiging. Het is niet zeker of dat een gevolg van een toernooi of het een ongelukkig toeval was. De heerser heeft dus tijd gehad om te stoppen en na te denken. Hij schreef de Legende van Wenceslaus de Heilige en de *Moralitates* waarin hij over de deugden en ondeugden van de heersers nadenkt. „*Ten eerste is het belangrijk om God en engels te kennen, ten tweede moet je goed herkennen om weldaad te verrichten en kwaad te vermijden.*“

4.10.4 Karelsbrug

De Karelsbrug is een indrukwekkend gebouw omdat alleen iemand die rijk was een brug kon laten bouwen. In Europa waren er niet vele stenen bruggen, vooral niet over zo'n brede rivier. Over de datum van het ontstaan van de brug wordt gezegd dat die door astrologen en kaballisten werd bepaald. Karel heeft over de astrologie zeker in Parijs te weten gekomen, toen hij daar als jongen was. Hij heeft in Parijs aan de Sorbonne gestudeerd. In de nabijheid van de toren van de brug in de oude stad stond een zogenaamde wijngaard-of wijnbouwerszuil (versierd met klimmende wijnranken) met een standbeeld van de Heilige Wenceslaus. Volgens een legende produceerde de heilige Wenceslaus eigenhandig de miswijn. Wie over de Karelsbrug ging, moest voor deze zuil opzijaan. Het zou de mensen daaraan herinneren dat er altijd iemand is die groter dan hij is. Een van de astronomische bijzonderheden van Praag is een as die in de Praagse kathedraal begint en door die Nieuwe Stad tot de Sint-Longinus-rotonde voorzetten. In het feit geeft deze as het azimut van de zomerzonnwende. Karel liet Praag bouwen in de geest van een oude hermetische gedachte „wat boven is, is ook beneden“.

4.10.5 Boom- en wijngaarden

Karel heeft uitgestrekte wijngaarden vernieuwd om verschillende redenen. Het ging vooral om liturgische redenen, dat betekent dat hij de Sint-Wenceslaus-lijn wilde volgen. Het ging echter ook om pragmatische en prozaïsche redenen. Het was nodig om arme mensen werk te geven. Verder was er een economische reden. Karel had geld voor de staatskas nodig. Tenslotte zou wijn de mensen opvrolijken en de heerser heeft van de struikgewassen in de omgeving van Praag een cultuurlandschap gemaakt. Hij wist dat de zorg voor de wijngaarden volgens Bijbel zorg van de heerser voor de Kerk en staat symboliseert.

4.11 Cultuurbeleid

De ontwikkeling van de Tsjechische taal, cultuur en de Slavische liturgie die iedereen in die tijd vergeten was, waren voor hem heel belangrijk. Het was een persoonlijke verdienste van Karel dat het klooster Na Slovanech werd gesticht waar de vergeten Slavische liturgie volgens Procopius opnieuw werd ugeoefend. Men kan zeggen dat het om de liturgie van Sint Cyrillus en Methodius ging. De koning dacht niet alleen aan de politiek van de oostelijke richting, maar ook aan de vereniging van de Rooms-Katholieke en Grieks-Orthodoxe kerk.³⁵

4.12 Gebiedsuitbreiding

Karel heeft zijn gebied steeds uitgebreid in de westelijke richting van de Tsjechische grenzen. Uit het gebied heeft hij een geheel gemaakt dat tot voor de poort van Neurenberg heeft gereikt. Door het centrum van dit gebied heeft een belangrijke handelsweg geleid die de Gouden Weg werd genoemd. Het bestuurscentrum werd Sulzbach waar Karel zijn tocht naar Italië naar de keizerskroon begon.

Karel behoorde tot weinige middeleeuwse heersers die alle kronen bezat die een keizerrijk kon hebben. Hij bezat kroon van Lombardije uit Milaan, Duitse uit Aken en kroon van Bourgondië uit Arelate, omdat het Heilige Roomse Rijk uit Duitsland, Italië en Bourgondië bestond.

4.13 Pogroms tegen de joden

De Tsjechen zien Karel IV als een Tsjechische koning en vader van het land. Hij was echter ook de Duitse koning die Praag voor zijn residentie heeft gekozen. Het was zijn verdienste dat Neurenberg het belangrijkste politieke centrum van Duitsland in de late middeleeuwen was. Karel bleef heel vaak op de burcht Neurenberg, zelfs zijn zoon Wenceslaus is hier geboren. In Neurenberg kwam ook tot een vaak besproken hoofdstuk van zijn heerschappij. Het ging om de Joodse pogrom. Hier werden er 500 joden gedood en op het plein werd de synagoge in brand gestoken. Op zijn plaats liet de koning de Frauenkirche bouwen. Karel werd er vaak van beschuldigd dat hij min of meer aanzet gaf tot de pogroms, dat hij er economisch voordeel van had, dat hij er berekenend mee omging en dat hij op dit

---

³⁵ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 323.

gebied optrad als een middeleeuwse pragmaticus en ook als middeleeuwse fanaticus. Deze aangelegenheid is echter nog meer gecompliceerd. De christelijke middeleeuwen waren in het algemeen anti-joods.

Het hoogtepunt kwam in de helft van de 14^e eeuw, toen een grote pestepidemie in Europa begon die een dramatische vermindering van Europese inwoners als gevolg had en zo is dus een gerucht ontstaan dat Joden het hebben veroorzaakt. Joden zouden putten en bronnen vergiften om christenen uit te schakelen. Paus Climent VI en ook Karel IV hebben tevergeefs tegen de drastische maatregelen tegen Joden opgetreden. Zij mochten niet worden verbrand en gelyncht, omdat zij aan pest sterven zoals christenen. Maar in zulke opgewonden sfeer van de Joodse animositeit was dat roepen in de woestijn.

4.14 Keizerlijke kroning

Karel moest eerst uit de schaduw van zijn vader Jan de Blinde stappen, daarna zou hij succes hebben. Hij wilde de triomf aan de keizerlijke kroning behalen die zijn vader niet kon bereiken. Op 28 september 1354, de naamdag van zijn patroon Wenceslaus de Heilige, was hij overtuigd dat het juiste moment kwam. Hij wist dat de kroning een prestigekwestie is, vooral in Midden-Europa. Hij heeft echter geen kans gehad om Noord-Italië te krijgen wegens de gevechten tussen de Italiaanse stadstaten en Franse belangen of het protest van de pausen tegen een sterke keizersregering in Italië. Ook de grootvader van Karel, Hendrik VII en zijn vader Jan de Blinde hebben iets dergelijks ervaren. Er was echter geen andere keus.

4.14.1 Jacht op de keizerskroon

Vanuit Sulzbach ging een stoet van trouwe rijksvorsten van Karel, heren en ook een divisie van 300 ruiters. Behalve vele onderhandelingen verwachtte Karel namelijk ook gevechten. In Italië werd Karel op 14 oktober 1354 door de patriarch van Aquileia Nicolaas verwelkomd. Hij was ook een halfbroer van Karel. Gedurende het overleg omtrent de plannen en andere ontwikkeling heeft Karel voor Aquileia een goed bericht gekregen. Volgens dit bericht is op 5 oktober 1354 de Milaanse aartsbisschop Giovanni Visconti overleden. Hij was o. a. de hoofdvijand van het huis Luxemburg.³⁶

---

³⁶ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 238.

De weg naar Lombardië leek helemaal open te zijn. Verder is hij in Mantua gestopt en bleef langer dan twee maanden op het hertogshof op de Palazzo Ducale. Hij heeft hier onderhandelingen gevoerd met de Liga van Venetië, maar hij wilde vooral relikwieën krijgen. De belangrijkste heeft hij in Pavia gekregen waar hij om het stoffelijk overschot van hoofd en lichaam van Sint Vitus geeft gevraagd. Het was de waardevollste relikwie voor de net gebouwde Praagse kathedraal. Uit Mantua is de tocht van Karel langs de oude weg La Cisa door Pisa naar Rome gegaan. Voordat Karel Pisa is binnengekomen, had hij zijn eerste doel bereikt. Op 6 januari 1355 heeft hij in de Sint-Ambrosius kathedraal in Milaan de ijzeren kroon van Lombardije ontvangen en werd hij Italiaanse koning. Het was een noodzakelijke voorwaarde voor de keizerskroning. Pisa behoorde altijd tot de steden die Roomse keizers en koningen ondersteunde. In de kathedraal van daar rust tot nu toe stoffelijk overschot van de grootvader van Karel, Hendrik VII. Karel moest hem eer betuigen. Op dezelfde plaats is ook koningin Anna in februari 1355 gekomen onder begeleiding van aartsbisschop Ernest uit Pardubice en met een stoet van 2000 ruiters.

4.14.2 Karels bedevaart naar Rome

Karel moest zijn belofte houden dat hij in Rome slechts één dag blijft, op de dag van de kroning. Een langer verblijf werd beschouwd als een interventie in de pauselijke staat. Op één dag kon Karel echter de tocht niet doen die hij heeft gepland. Dus heeft hij zijn belofte half-half gehouden – ja en nee. Met de geheime toestemming van de paus is hij op donderdag de stad binnengekomen als gast van een kanunnik van de Sint-Pietersbasiliek. Te middernacht stond hij op om deemoedig het Heilig gelaat van Christus op de Veronicadoek te eren. Het ging om een heel geliefde Christusafbeelding. Zo begon op Goede Vrijdag de tocht van Karel naar de belangrijke basilieken van Rome. De langste tijd heeft hij in Sint-Paulusbasiliek doorgebracht - San Paolo fuori le Mura. Vandaar heeft hij ter herinnering aan Lijden van Christus niet meer paardgereden, maar ging verder te voet zoals een gewone pelgrim. Na zonsopgang ging Karel naar de Kerk van Sint Jan van Lateranen. Dat was de 'moeder' van elke kerk in Rome en van de hele wereld en het is ook de eerste pauszetel. Hij heeft eerst de relikwie eer betuigd die met de besnijdenis van Christus samenhangt – een bloeddruuppel in een kristalstuk. Dan heeft hij de tafel bekeken waaraan Christus met de apostelen het laatste avondmaal heeft gegeten. Hier heeft Karel ook een spaan van deze tafel cadeau gekregen. Voor zonsopgang was Karel al in de basiliek Santa Maria Maggiore, de vierde grootste basiliek in Rome en de grootste van alle basilieken die aan Heilige Maagd zijn gewijd. Daarna

ging hij naar het klooster San Silvestro in Capite waar het hoofd van Johannes de Doper werd bewaard. Na middernacht was hij al in de kerk Santa Prassede waar hij de zuil heeft aangeroerd waarbij Christus werd geseld. Van alle plaatsen die hij bezocht, bracht Karel een relikwie mee. Na deze tocht van dertig uur ging Karel naar Sint-Pietersbasiliek en is het pauspaleis binnegetreden. Hij heeft met een groot plezier gegeten en gedronken en is voor een poosje in slaap gevallen. Pas daarna stelde hij zich de mensen voor die hem wilden begroeten en heeft vertegenwoordigers van de Rijkssenaat ontvangen.

4.14.3 Kroningsplechtigheid

Op 5 april 1355 vroeg morgen is Karel naar zijn kamp teruggekomen en heeft zich op de kroningsceremonie voorbereid. Deze is begonnen zodra Karel officieel door de poort Porta Collina is binnengekomen. De optocht van honderden leden van de hoge adel, kerkvorsten, graven, ridders en prelaten ging verder naar de stad tot de Sint-Pietersbasiliek. Hij werd de hele tijd door de Romeinen en andere mensen uit alle hoeken van de wereld verwelkomd. Aan het eind van de tocht heeft Karel afgestapt en heeft kardinaal Pierre de Colombier met een kus begroet. Na de eden is hij de kerk binnengekomen. Hij is voor het graf van Sint Petrus op gezicht gevallen en litanien werden over hem uitgesproken. Dan trad hij samen met zijn vrouw Anna naar het altaar waar kardinaal zijn rechter hand en de plaats tussen zijn schouderblad heeft gezalfd en daarna heeft hij kroon op zijn hoofd gelegd. Zo werd Karel Rooms keizer.³⁷ Het koninklijke echtpaar ging dan naar Lateranen voor het feestmaal en de nacht heeft de keizer buiten de stad doorgebracht. Zo heeft hij zijn belofte gehouden – hij heeft in de stad slechts één dag doorgebracht. Karel begon bij zijn naam het telwoord IV te gebruiken. Hij wilde benadrukken dat zijn de voorouders afkomstig zijn van Karel de Grote.

De nieuwe keizer heeft verschillende documenten ondertekend. Het belangrijkste document voor Boheemse landen was het document van incorporatie die de heerschappij in Opper-Palts vaststelde maar tegelijk ook de rechten van de koning van Bohemen kan gebruiken. Daarna verliet hij Rome.

---

³⁷ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 241.

4.14.4 Een lastige terugkeer uit Italië

's Nachts op 19 mei 1355 is brand in het gemeentehuis in Pisa uitgebroken. In deze stad was een munitiemagazijn. Schaars gekleed kon de keizersechtpaar het brandende gebouw verlaten. Vervolgens werd gezegd dat het om een aanval ging en dat een opstand is losgebarsten waarbij Karel met een wapen in zijn hand zij keizerlijke eer en vege lijf moest redden. Initiatiefnemers van de opstand hebben later op het folterwerktuig toegegeven dat zij het complot tegen keizerlijke majesteit hebben georganiseerd.

Deze initiatiefnemers werden aan de scherprechter overgegeven en de stad werd tot een hoge boete veroordeeld om de veroorzaakte schade te betalen. De keizer heeft meteen na de executie Pisa gauw verlaten. De opstand was een bewijs van labiliteit van de gesloten overeenkomsten. Zij hielden gaandeweg op geldig te zijn en af en toe moest keizer de uitvoering met behulp van de wapenen opeisen.

4.14.5 Komst van de nieuwe keizer naar Praag

Op 15 augustus 1355 heeft Praag het keizerlijke echtpaar met een grote roem verwelkomd.³⁸ Op andere dagen heeft de keizer officieel Karlstein bezocht. Vanwege de veiligheid waarover de burcht nu beschikte, was besloten dat in de Hoge Toren die toen nog niet klaar was de rijkskroningsjuwelen en machtsinsignia zullen worden bewaard. Karlstein werd toen heel belangrijk.

4.14.6 Uitgifte wetboek

Voor Karel zijn de werkdagen begonnen. Hij probeerde het wetboek *Maiestas Carolina* (Tsjechische Koninkrijk) uit te geven, maar de adel heeft daartegen geprotesteerd omdat zij geen geschreven landelijke wet wilde respecteren. Karel heeft het uitgeven dus opgegeven, maar wilde zijn nederlaag niet toegeven en heeft gezegd dat het ontwerp is verbrand. Het klopte niet en het wetboek werd ook verder officieel gebruikt. De voorbereiding van het Rijkswetboek is goed gegaan. Het ging om zgn. Gouden Bul van Karel IV.³⁹ Dit wetboek consolideert de macht van Boheemse koning binnen het Heilige Roomse Rijk. Hij werd tenslotte in 1356 in Metz goedgekeurd.

---

³⁸ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 243.

³⁹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 243.

4.15 Voortzeters van het geslacht der Luxemburgers

Wat het huis Luxemburg betreft werd na vele jaren de vraag van opvolgers opgelost. Wenceslaus van Luxemburg had geen kind en van de kinderen van Karel leefde alleen zijn dochter Katharina. De enige hoop was de tak uit Moravië. Jan Soběslav – zoon van Jan Hendrik (jongere broer van Karel IV.) – heeft echter het aantal kandidaten verlaagd, omdat hij kerkelijke baan heeft gekozen. Gelukkig was markgraaf Jan Hendrik bereid om zich op te offeren voor het behoud van de stam, hoewel zijn vrouw Margaretha van Karinthië hem als impotent heeft bestempeld. Het resultaat van deze ‘impotentie’ waren zes kinderen die hij kreeg met een andere vrouw Margaretha van Troppau. Met haar kreeg hij drie zonen: Jobst, Prokop en Jan Sobieslav. In september 1355 probeerde Karel de opvolging voor de Moravische tak te regelen.

4.15.1 Geboorte van de langverwachte zoon

Toen hij in 1360 is vertrokken wegens een veldtocht, besloot hij zijn zwangere vrouw in Neurenberg achter te laten. Hij heeft steeds geloofd dat zij een zoon krijgt en deze keer wist hij dat zeker, zij zullen een zoon krijgen. Daarom wenste hij dat zijn zoon door geboorteplaats voor de rijkskroon was voorbestemd. Op 26 februari 1361 is zijn droom in vervulling gegaan. Hij kreeg een zoon Wenceslaus.⁴⁰

De doop van de troonopvolger werd naar de tijd van het hofcongres verschoven. Daarom zijn keurvorsten, hertogen, graven van de rijksgebieden, rijksbisschoppen, Praagse aartsbisschop, bisschoppen uit Olomouc en Litomyšl, de hoogste kanselier van Boheemse koninkrijk en natuurlijk ook vertegenwoordigers van de Tsjechische adel naar de ceremonie in de Kerk van Sint Seebald gekomen. Voor de baby werd in Neurenberg een bruid, de dochter van de burggraaf gekozen. Tenslotte werd echter deze overeenkomst opgeheven, omdat voor Wenceslaus een andere bruid werd gevonden, Johanna van Beieren.

4.15.2 Kroning van tweejarige zoon Wenceslas

Een verdere stap van Karel IV heeft protesten veroorzaakt. De keizer liet de peuter van twee jaar in 1363 in de Sint-Vitus kathedraal tot Boheemse kroning kronen, omdat hij twijfel wilde verwijderen over het recht van zijn zoon op de troon. Daaruit volgende roddels gingen

---

⁴⁰ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 254.

later zijn heel leven door.⁴¹ De prettige sfeer van het Praagse hof werd een jaar later met verdriet afgewisseld, toen keizerin Anna na haar derde bevalling samen met haar kind is overleden.

4.16 Succesvolle politieke onderhandelingen

Het is een verplichting van heersers om opvolgers te verwekken. In overeenstemming daarmee en met politieke belangen van keizer Karel IV vroeg hij Elisabeth van Pommeren om haar hand die toen zestien jaar oud was. Zij kwam uit de Poolse koninklijke familie. Op 21 mei 1363 vond bruiloft op de koningsburcht Wawel in Krakau plaats. Dit huwelijk van Karel duurde 15 jaar en was rustig.

Hij kreeg met haar de meeste kinderen. Vervolgens kwam een diplomatiek succes. Karel beëindigde conflicten met het Huis Habsburg⁴² en in 1364 ondertekende hij met Lodewijk IV van Habsburg en de vertegenwoordiger van het Huis Anjou Lodewijk van Hongarije de zgn. Erfcontracten. Deze contracten hebben de regels gedefinieerd waaraan de ondertekenden moesten voldoen als een stam zonder opvolgers uitsterven. Het was een stap zonder precedent die de politieke machtsverdeling in de Midden-Europese ruimte voor vele jaren heeft geregeld.

Een ander probleem was het verblijf van de paus in Aviignon. Het Pauselijk paleis in Avignon was de imposante residentie van paus Urban V, maar het was geen Rome. Karel IV probeerde door te zetten dat paus terug naar Rome mocht gaan. Op deze manier liet hij zijn sympathiebetuiging voor de paus zien. De weg naar de overeenkomst was heel gecompliceerd en moeilijk, omdat zij verschillende meningen hadden wat de tijd en manier van de actie betreft. Tenslotte is Paus Urbanus V alleen de poorten van Rome binnengereden. Karel IV is hem pas in april 1368 gevolgd, maar op die tijd was Urbanus V na een korte symbolische binnentreding al terug in Viterbo. Karel is naar hem gegaan om de details van een definitieve terugkeer van paus naar Rome te bespreken, volgens welke de keizer in oktober 1368 naar de Eeuwige Stad is gekomen om twee jaar later de paus te kunnen verwelkomen en door de stad rond te leiden. De keizer ging te voet en blootshoofds en hij heeft het paard van paus in toom gehouden om deemoedigheid en eer voor het hoofd van de kerk te laten zien. Hierna is de

---

⁴¹ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 633.

⁴² SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 254.

paus afgestapt en samen met de keizer zijn ze naar het graf van de apostel gegaan. De hele actie heeft echter geen grote betekenis gehad, omdat paus Urbanus V na het vertrek van keizer Karel IV. in Rome geen andere dag is gebleven.

Op terugweg heeft Karel zijn geliefde stad Lucca bezocht, om die voor veel geld van de onderwerping aan Pisa te verlossen. Hij heeft hier tegelijk een universiteit gesticht. Een organisch deel van de politiek van Karel was de stichting van universiteiten, steden, burchten en residenties in elk kroonland.

4.17 Vrouwen van Karel IV

4.17.1 Blanca van Valois

Blanca van Valois, geboren in het jaar 1316, was een dochter van Karel van Valois, de broer van koning Filip IV de Schone. Blanca, net zoals Karel opgevoed in Frankrijk op het koninklijke hof, trad met hem in het huwelijk in 1323. Zij verbleef aan het Parijse hof tot het jaar 1330, toen ze samen met Karel naar Luxemburg vertrok. Daar zou ze tot 1334 blijven, om vervolgens voorgoed naar Tsjechië te verhuizen. Na haar aankomst in dat land werd haar, onder druk van de heersers daar, haar Franse begeleiding afgenomen en begon ze de beide lokale talen te leren. Met Karel had ze een diepe gevoelsrelatie. Uit hun huwelijk werden twee dochters geboren: Margaretha, de vrouw van de Hongaarse koning Lodewijk van Anjou, en de jongere Catharina, partner van Karels latere rivaal, de Oostenrijkse hertog Rudolf IV en na diens dood de vrouw van de Brandenburgse markgraaf Otto. Onder druk van Jan van Luxemburg moest Blanca tijdens de aanwezigheid van Beatrix van Bourbon, de tweede vrouw van de koning, verhuizen naar Brno. Dit omdat de Tsjechen Blanca erg graag mochten, in tegenstelling tot Jans echtgenote Beatrix. Na de kroning vertrok Beatrix voorgoed uit Tsjechië met de koninklijke baby, zoon Wenceslaus. Samen Karel werd ze in 1347 gekroond tot Tsjechische koningin in de Sint Vitus kathedraal.⁴³ Een jaar na de kroning stierf ze echter.⁴⁴

---

⁴³ KAVKA, František : *Čtyři ženy Karla IV.*, 1. vyd., Praha 2002, p. 55.

⁴⁴ Paus Clemens VI stuurde Karel vervolgens een condoleancebrief, waarin hij hem er tegelijkertijd aan herinnerde dat hij geen mannelijke nakomelingen heeft en daarom opnieuw zou moeten trouwen met een vrouw uit hetzelfde Franse koningshuis.

4.17.2 Anna van de Palts

Ondanks het verbod van de paus besloot hij om verwantschap aan met de familie Wittelsbach, de familie van zijn rivaal. **Anna van de Palts** (ook bekend als Anna van Beieren), geboren in 1329 en de tweede vrouw van Karel IV die beroemd was vanwege haar schoonheid, was de dochter van paltsgraaf Rudolf II. Met dit huwelijk, gesloten in de eerste helft van maart 1349 in Bacharach, lukte het Karel om de Wittelsbachcoalitie te breken die een oorlog tegen Karel aan het voorbereiden was. Onder invloed van Karels gerichte politieke onderhandelen liep de paltsgraaf van de Rijn over naar zijn kant. Hierdoor raakte de oppositie haar kracht kwijt en was ze gedwongen om een compromisoplossing te accepteren. Karels nieuwe huwelijk was voor velen erg verrassend, met name omdat hij tegelijkertijd onderhandelde over het afsluiten van een huwelijk met Isabelle, de dochter van de Engelse koning Eduard III. Als bruidsschat bracht Anna van de Palts landgoederen van Opper-Palts, die de basis zouden vormen voor het nieuw op te bouwen rijksof domein, het zogenaamde “Nieuwe Tsjechië”. In tegenstelling tot andere echtgenotes van Karel, had Anna geen ambities en bemoeide zich niet met de politiek van haar echtgenoot. Op 1 december 1349 werd ze gekroond als koningin. Karel IV en Anna van de Palts kregen één kind, zoon Wenceslaus, die overleed toen hij nog heel klein was.⁴⁵ Anna zelf overleed in het jaar 1353.

4.17.3 Anna van Schweidnitz

Anna van Schweidnitz, geboren in 1338 of 1339 en de derde vrouw van Karel IV, was een dochter van hertog Hendrik II van Schweidnitz-Jauer en erfgename van het laatste Silezische hertogdom dat nog niet behoorde tot de Tsjechische kroon. In het jaar 1353 publiceerde Karel de documenten die de verbintenis van Schweidnitz en Jauer met de landen van de Tsjechische kroon bevestigden. Slechts enkele maanden na de dood van zijn tweede vrouw trad Karel met Anna in het huwelijk. In 1355 nam ze samen met Karel deel aan zijn keizerlijke kroningsreis. Na het huwelijk kreeg de vijftienjarige Anna van Schweidnitz een dochter Elisabeth, die later zou trouwen met de Oostenrijkse vorst Albert III. Anna stuurde een eigenhandig gemaakt document betreffende de geboorte aan Karels grote vriend, de denker, filosoof en dichter Francesco Petrarca. Karel, die tot dan toe nog geen enkele

---

Onmiddellijk na de geboorte van hun zoon zocht Karel een geschikte bruid voor hem. Dit werd Anna van Schweidnitz, erfgename van de laatste Silezische vorstendommen die tot dan toe nog niet verbonden waren met de Tsjechische kroon. Toen echter de nog geen twee jaar oude troonopvolger overleed, trouwde Karel zelf met Anna van Schweidnitz.

mannelijke nakomeling had, verbeterde een jaar later de relaties binnen de Luxemburgse familie: Elisabeth zou moeten trouwen met één van de zonen van Karels broer, Jan Hendrik, en hun toekomstige kind zou dan de opvolger van de keizer moeten worden. In 1361 werd echter uit het huwelijk met Anna een mannelijke nakomeling geboren: Wenceslaus, de toekomstige koning Wenceslaus IV, waardoor de toch al vreemde overeenkomst niet meer van belang was. Bij de geboorte van haar volgende zoon overleden de jonge keizerin en haar kind. Anna's overlijden op 11 juli 1362 leidde tot het sluiten van vrede tussen Karel en zijn rivalen, hertog Rudolf IV en de Hongaarse koning Lodewijk.⁴⁶

4.17.4 Elisabeth van Pommeren

Elisabeth van Pommeren, waarschijnlijk geboren in 1347, was de dochter van de hertog Bogislaw V van Pommeren en kleindochter van de Poolse koning Casimir de Grote. In mei 1363 vond er een grote bruiloft plaats in Krakau. Door middel van dit huwelijk lukte het hem om de anti-Luxemburgse coalitie, waarin de Oostenrijkse en de Poolse koning en de Oostenrijkse hertog zij aan zij stonden, te doorbreken. Als tweede echtgenote van Karel werd ze in 1368, tijdens de Italiaanse veldtocht, gekroond tot keizerin. Samen met Karel stichtte ze in Rome een ziekenhuis voor Tsjechische pelgrims. Met de op politiek gebied niet zo ambitieuze Elisabeth had Karel IV zes kinderen – de oudste dochter Anna trouwde met de Engelse koning Richard II, Margaretha trouwde met de Neurenbergse burggraaf Jan III van Zollern, en twee zonen overleden als baby's. De oudste van de zonen die overleefden, Sigmund, werd later Hongaarse, Roomse en uiteindelijk ook Tsjechische koning, nadat hij zijn broer Wenceslaus van de troon had gestoten, al was hij oorspronkelijk voorbestemd voor het Poolse koningschap. De jongere Jan erfde het hertogdom van Görlitz. Na de dood van Karel leefde Elisabeth in de bruidschatsstad voor Tsjechische koninginnen in Hradec Kralove. Ze stierf op 14 februari 1393 en werd begraven bij Karel IV in de Sint Vitus kathedraal.⁴⁷

4.18 Laatste bezoek aan Frankrijk

De politiek van Karel had verre toekomstvisies. In het jaar 1378 heeft hij een groot bezoek aan het Frans koninklijk hof in het Louvre gepland. Voor die reis bestonden er twee

---

⁴⁶ KAVKA, František : *Čtyři ženy Karla IV.*, 1. vyd., Praha 2002, p. 128.

⁴⁷ KAVKA, František : *Čtyři ženy Karla IV.*, 1. vyd., Praha 2002, p. 168.

redenen. Wegens het behoud van overmacht van het huis Luxemburg in Midden-Europa te behouden die nodig is Karel de toestemming krijgen van een traditionele partner voor hun plannen en projecten met betrekking tot zijn toekomstige opvolger visie en erfenis. De tweede reden was de voorstelling van zijn zoon Wenceslaus IV en zijn inleiding in de hoge politiek. De weg begon in het jaar 1377. Optocht van keizer is op 1 januari 1378 in Frankrijk aangekomen. Keizer Karel IV en zijn zoon Wenceslaus werden van de hele Franse koninklijke familie verwelkomd met hertog Lodewijk II van Bourbon aan het hoofd. De feestelijke sfeer werd alleen door de langdurige deprimerende ziekte van keizer bedorven die veroorzaakte dat Karel niet in staat was om paard te rijden en op een baar gedragen moest worden of in een kar moest zitten. Om dergelijke reden kon hij aan het feestmaal niet deelnemen, waarbij slechts de troonopvolger van 17 jaar – zijn zoon Wenceslaus IV is geweest. Op volgende dag liet hij zich naar de bovenverdieping van het geestelijk hart van het koninklijk paleis, de kapel la Sainte Chapelle dragen om beroemde relikwiën te bekijken, waaronder ook de kroon van Christus. Ondanks zijn ernstige ziekte kon de keizer de maatschappelijk verplichte bezichtiging van het nieuwe paleis het Louvre niet overslaan. In Saint Pol heeft de keizer de koningin Johanna van Bourbon en ook haar moeder hertogin bezocht. De kronieken beschrijven dat de keizer en de hertogin (zus van zijn eerste vrouw Blanca van Valois) begonnen te huilen bij de herinnering aan hun naaste bloedverwanten. De keizer werd ontroerd bij herinnering aan zijn jongere jaren en heeft zijn ontroering niet verborgen.⁴⁸

4.19 Laatste adem van een groot heerser

Op 29 november 1378 tegen 7 uur 's avonds, werd het donker. Uit de Praagse burcht luidde de doodsklok, die meedeelde dat de koning en keizer Karel IV op de leeftijd van 62 jaar is overleden.⁴⁹ Praag kon zich nog niet van deze shock herstellen, toen in het Kruisherenklooster bij de Karelsbrug brand uitbrak en de nacht toen Karel is gestorven bijna symbolistisch werd verlicht. Deze brand kon worden geïnterpreteerd als een voorgevoel van de toekomstige gebeurtenissen. Meester Adalbertus Raconis de Ericinio (Vojtěch Janků uit Ježov, ca. 1320-1388), de toenmalige rector van de universiteit in Parijs die Karel landsvader heeft genoemd, heeft een interessante toespraak gehouden. Hij heeft ook vrees uitgedrukt, hoe het met Tsjechië verder zal gaan. „Of het schip Bohemia dat tot nu toe door een uitstekende

---

⁴⁸ ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha 2012, p. 253.

⁴⁹ SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha 1979, p. 480.

en handige stuurman werd gestuurd in het onweer en stormen tegen de rotsen niet botst en niet strandt.“ In deze zin was deze uitspraak van Vojtěch profetisch.

5 KAREL DE GROTE

“Karel IV was een nakomeling van Karel de Grote in de 20^e generatie – in de vrouwelijke lijn natuurlijk, want de Karel dynastie, gesticht door Karel de Grote, was toen al uitgestorven. Zoals bekend, was Karel IV in indirecte lijn een nakomeling van de Tsjechische vorsten en koningen van het geslacht Premysl. Hieruit kan worden aangenomen dat, als iemand nakomeling was van Karel IV, tegelijkertijd niet alleen nakomeling was van de Tsjechische Premysl-dynastie, maar ook van Karel de Grote.”⁵⁰

5.1 De Franken

Na de ondergang van het West-Romeinse rijk was het koninkrijk van de Franken het meest succesvolle onder de nieuw gevestigde staten. De Franken vormden een samenwerkingsverband van Germaanse stammen in het huidige België en Nederland.

Tijdens de regering van Clovis I overwonnen de Franken het grootste deel van Gallië en legden de basis voor een rijk dat voor eeuwen Europa zou overheersen. Het is aan Clovis te danken, dat in West Europa het katholicisme overheerst over de arische vorm van het Christendom.⁵¹

5.2 De Karolingers

Aan het eind van de zevende eeuw verzwakte de macht van de koningen der Franken. De adel kwam op en later ook de Karolingische dynastie. Vanaf de zevende eeuw verschoof de macht steeds meer van de koning naar de “paleis heerser”- de Major Domus. De eerste Major Domus die de macht overnam was Pepijn II. De volgende edelman met macht in het Frankische rijk was Pepijns zoon Karel Martel, bijgenaamd “De Hamer”. Karel Martel regeerde uiteindelijk alleen, zonder koning. Hij was een zeer competente heerser, die vestingsteden en wegen liet bouwen. De Karolingische dynastie is naar hem vernoemd.

Pepijn III, de zoon van Martel, was de eerste Major Domus die tot koning gekroond werd en wel door de paus zelf. Als wederdienst overhandigde Pepijn de paus een geschenk: de stad Rome en grote delen van Italië. Als eerste heerser van de Karolingische dynastie had

---

⁵⁰ Overgenomen van: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2007110050>, toegang op 15/11/2007.

⁵¹HART-DAVIS, Adam : *Dějiny; Velký obrazový průvodce historií lidstva*. Praha 2009, p. 188.

hij zo grote successen. Voor zijn dood verdeelde Pepijn het Frankische rijk onder zijn twee zonen Karel en Karloman. Karloman overleed op jonge leeftijd en het hele rijk kwam uiteindelijk toe aan Karel.

5.3 Karel de Grote

De vader van Karel, Pepijn de Korte, wilde de koning van Franken worden. Hij had echter geen aanspraak op de kroon. De ambitieuze Pepijn wilde een zoon zodat hij een nieuwe dynastie kon stichten. In april 742, 747, 748 of 751 (het juiste jaar is niet bekend) is het hem gelukt. Zijn langverwachte zoon en erfgenaam werd geboren. Hij werd Karel genoemd naar de vader van Pepijn.

Jarenlang stonden Merovingen in het hoofd van het Frankische Koninkrijk dat uit veel kleine vorstendommen bestond. De vader van Karel de Grote, Pepijn, wist echter goede argumentatie te gebruiken om de macht in zijn handen te kunnen krijgen. Pepijn wilde in dat grote rijk regeren. De dynastie van Merovingen breidde het gebied steeds verder en verder uit. Aan het oorspronkelijke gebied rond de rivier Rijn voegden zij nog een groot deel van het huidige Frankrijk toe. In de loop van drie eeuwen werd het Frankische Rijk het machtigste land in Centraal Europa. Een doorslaggevende rol in Pepijns zaak, in zijn voordeel, zou de paus hadden moeten spelen. Pepijn wilde de macht overnemen met een zegening. Met de zegening van de Roomse paus werd Pepijn dus nieuwe koning van Franken. Verder deed Pepijn ook andere slimme stappen. Hij beloofde de paus het Rijk tegen al zijn vijanden te beschermen, en zo werd hij de beschermer van de kerk. Dankzij deze positie kreeg zijn zoon Karel ook een zegening.

De nieuwe Karolingische dynastie had twee erfgenamen van de troon. Namelijk Karel en zijn jongere broer Carloman. Voor zijn dood verdeelde Pepijn het gebied van het Frankische Rijk onder zijn twee zoons. In de leeftijd van 20 stierf Carloman. De dood van zijn broer bracht Karel de Grote onverwachte mogelijkheden. Het hele gebied van het Frankische Rijk kwam in zijn handen, kort daarna riep hij zichzelf uit tot de enige koning der Franken.

Een van de belangrijkste conflicten tijdens Karels regering was de Saksenoorlog. Al zijn vader Pepijn vochtte met de Saksen. Saksen maakten jarenlang rooftochten naar de noordengrens van het Frankische Rijk. In tegenstelling tot zijn vader besloot Karel om een vergeldingsaanval te ondernemen en in 772 viel hij met zijn hele leger het Saksengebied aan.

De Saksen waren verslagen. Ze waren geen Christenen, en na hun verlies probeerde Karel hen op het christelijke geloof te keren.

Toen Karel de Grote op 24 december 800 tot keizer werd gekroond, stond hij op de hoogtepunt van zijn macht. Zijn Rijk vatte bijna het hele Europa om. Karel de Grote was de machtigste man van zijn tijd. Ook de Roomse paus minder machtig. Karel de Grote regeerde alleen 13 jaar en zijn regering effende de weg voor een snellere komst van de renaissance. Karel de Grote verenigde Europa als de eerste heerser sinds het Roomse Rijk.

Enkele jaren na de dood van Karel de Grote schreef leraar Einhard zijn bekendste middeleeuwse biografie *Vita Karoli Magni*. Hij beschrijft er Karel de Grote als een supermens. Als een man van licht.

5.4 De cultus rond Karel de Grote

Karel IV legde vaak de nadruk op de oeroude oorsprong van zijn eigen geslacht om zijn aanspraak op de hoogste positie in het Rijk te rechtvaardigen. Aan voorname gasten die hij op de burcht Karlštejn ontving, vertelde hij met trots dat hij van Karel de Grote afstamde. De stamboom van het Huis van Luxemburg was in het hoofdzaal op de tweede verdieping van het keizerspaleis op Karlštejn weergegeven.

Karel IV nam duidelijk de nalatenschap van Karel de Grote over. Op Karlštejn hangt een schilderij met een gleuf waar vroeger een relikwie van Karel de Grote in zat. Karel de Grote werd er centraal in de hiërarchie van heilige koningen weergegeven. Dat betekent dus dat hij op de ereplaats stond.

Zoals al vermeld, liet Karel IV in de Nieuwe Stad (in Praag) 7 kerken bouwen. Elk gebouw stond er om aan een belangrijke plaats in Karels staats- en geestelijke representatie te herinneren. In de Praagse buurt Karlov werd een achthoekige kerk van de Heilige Maagd en de heilige Karel de Grote gebouwd die de kathedraal in Aachen nabootst. Die kathedraal werd door Karel de Grote laten gebouwd. Daar liggen ook de stoffelijke overschotten van Karel de Grote.

Ongetwijfeld zorgde Karel IV voor het behouden van de cultus van Karel de Grote. Hij liet een kapel, toegewijd aan de nagedachtenis van hem en van de heilige Wenceslaus, bij de keizerlijke residentie heiligen. De kapel staat in Nieder-Ingelheim, de vermoedelijke geboorteplaats van Karel de Grote. Dat ondersteunt zijn pogingen om beide culti samen te

laten leven. In veel opzichten heeft keizer Karel IV verdiensten aan de verering van de heilige Wenceslaus als patroon van het Koninkrijk Bohemen, en van Karel de Grote als patroon van het Rijk.

CONCLUSIE

De bedoeling van mijn scriptie is, zoals ik reeds genoemd heb, om de bewijzen aan te voeren van het verband van Karel IV met Nederland, en daarnaast ook de voorouders van Karel IV aan vaderskant, van het Huis van Luxemburg, te beschrijven. Een andere bedoeling van deze scriptie is ook het feit aan te tonen dat Karel de Grote een voorouder was van Karel IV. Karel IV eerbiedigde deze keizer en heerser van het Frankische Rijk dat op het gebied van huidige België en Luxemburg lag.

Mijn bevindingen ondersteun ik met stambomen die in de bijlage te vinden zijn.

Karel IV wordt in Tsjechië als de belangrijkste en ook de meest populaire heerser van de Tsjechische geschiedenis beschouwd. Dat werd ook in 2005 zichtbaar in de enquête 'De Grootste Tsjech'. Karel IV stond op de eerste plaats ervan.

In mijn scriptie kan men antwoorden vinden op de vragen betreffend de laatste Přemysliden op de Tsjechische troon en het tijdperk van de eerste heersers van het Huis Luxemburg op die troon. De klemtoon wordt er op de persoonlijkheid van Karel IV en zijn vader Jan de Blinde gelegd. Mijn bedoeling was de gebeurtenissen en omstandigheden zo duidelijk mogelijk te beschrijven en uit te leggen, vooral die uit de eerste helft van de 14e eeuw in Bohemen. Ik richt me dus bijvoorbeeld op de situatie in Bohemen na het uitsterven der mannelijke linie van Přemysliden, op de weg van het Huis van Luxemburg - dat eerst een geringe betekenis had - naar de voornaamste plaats in Europese politiek en beheer. Ik zal antwoorden op de vragen geven hoe en wanneer de Luxemburgen op de Tsjechische troon zaten en waarom Karel IV op het Franse koninklijke hof werd opgevoed.

Op het begin van de 14e eeuw had Frankrijk de sterkste positie in West-Europa. Ook daar ga ik op in om de hoofdstukken beter te kunnen begrijpen. Filips IV de Schone was een bijzonder succesvolle en strenge koning. Met behulp van een doelgericht staatsapparaat en belastingpolitiek maakte hij een compact geheel uit van het Franse koninkrijk. Daarom zochten Luxemburgen steeds meer steun in het Franse koninkrijk. Deze Franse koning vond een nauwer contact - maatschappelijk, familiaal en politiek - met het Huis van Luxemburg voordelig vanwege de gunstige ligging van hun land, met het bemachtigen van het Heilige Roomse Rijk in het vooruitzicht.

De periode van de twee grootste heersers van het Huis van Luxemburg werd het beste beschreven en samengevat in de tekst van Matouš van Chlumčany. *„Wat de moedige koning*

Jan de Blinde in het Roomse Rijk, Engeland, Polen en Silezië en ook in Germanië met zijn zwaard behaalde, weet iedereen eromheen goed. Zijn zoon, de beroemdste en onverslaanbare keizer Karel, de ware verstrekker van de Tsjechische kroon, het licht van de Tsjechische taal die de Tsjechen en Tsjechische aartsbisschoppen de rechten en vrijheden terugbracht, en het Heilige Roomse Rijk hernieuwde en in de buurlanden uitgelezen vorstenhuizen, landschappen, steden, kastelen en landgoed voor grote sommen geld kocht, aan de Kroon toevoegde en dat schriftelijk vastlegde, en zodanig het Koninkrijk Bohemen uitbreidde dat hij de vader des vaderlands genoemd zou moeten worden.“

Meestal zoeken historici, lezers en breed publiek grote personen in de geschiedenis, en ze vinden hen wel terug. Daarom is er hoop voor de Luxemburgers dat zij uit het historisch geheugen niet verdwijnen.

LITERATUURLIJST

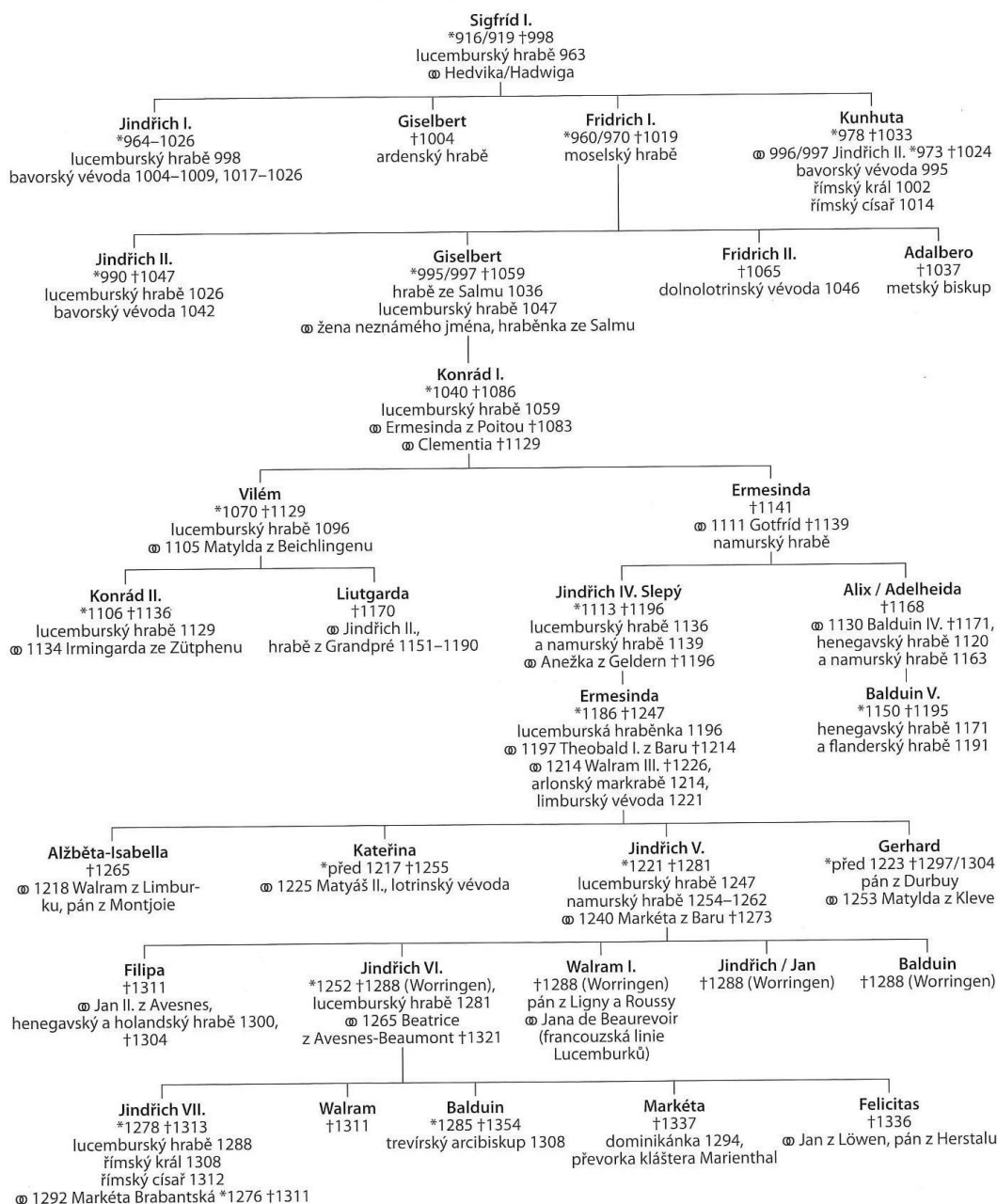
- DVOŘÁKOVÁ, Vlasta; MENCLOVÁ, Dobroslava : *Státní hrad Karlštejn*, 3. vyd., Praha : Sportovní a turistické nakladatelství, 1966
- HART-DAVIS, Adam : *Dějiny; Velký obrazový průvodce historií lidstva*. Praha : Euromedia Group, k.s., 2009
- HOENSCH, Jörg K. a MAUROVÁ Markéta : *Lucemburkové; Pozdně středověká dynastie celoevropského významu*, 1. vyd., Praha : Argo, 2003
- Karel IV.; CHALOUPECKÝ, Václav : *Vlastní životopis Karla IV.*, 1. vyd., Praha : Melantrich, 1946
- KAVKA, František : *Čtyři ženy Karla IV.*, 1. vyd., Praha : Paseka, 2002
- KOPIČKOVÁ, Božena : *Eliška Přemyslovna; Královna česká*, 1. vyd., Praha : Vyšehrad, spol. s.r.o., 2003
- SPĚVÁČEK, Jiří : *Jan Lucemburský a jeho doba (1296 – 1346)*, 1. vyd., Praha : Svoboda, 1994
- SPĚVÁČEK, Jiří : *Karel IV.; Život a dílo (1316 – 1378)*, 1. vyd., Praha : Svoboda, 1979
- ŠMAHEL, František; BOBKOVÁ, Lenka a kol. : *Lucemburkové; Česká koruna uprostřed Evropy*, 1. vyd., Praha : NLN, 2012
- ŽITAVSKÝ, Petr; DURYNŠKÝ, Ota: *Zbraslavská kronika*, 1. vyd., Praha : Svoboda, 1976.

Internet bronnen

- <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2007110050>
- www.google.nl
- www.wikipedia.nl
- <http://www.radio.cz/cz/rubrika/cestujeme/po-stopach-lucemburku#0>
- <http://www.panovnici.cz/karel-iv>

BIJLAGES

Bijlage 1 (příloha č. 1) - De oudste voorouders van het geslacht der Luxemburgers

Bijlage 2 (příloha č. 2) - Stamboom van het hertogdom Luxemburg

Bijlage 3 - Stamboom van Karel IV

RESUMÉ IN HET TSJECHISCH

Tato bakalářská práce pojednává o panovníkovi Karlu IV, jeho době, a jeho předcích. Práce je rozdělena do pěti oddílů.

V první kapitole je popsán lucemburský rod od jeho zakladatelů. Jsou v ní zahrnuty důležité události, které vedly k vzestupu Lucemburků na evropské výsluní a také významné osobnosti, které v tomto rozkvětu hrály důležitou roli. Jednou z nejvýznamnějších událostí v této části práce bylo zavraždění římského krále Albrechta I. Habsburského. Tímto činem přišla pro Lucemburky velká šance, kterou dokázali využít. Jindřich IV se stal novým římským králem a později i římským císařem Jindřichem VII. Hlavní postavou těchto událostí však nebyl sám Král Jindřich, ale jeho mladší bratr Balduin, který byl výborný diplomat, a pomohl svému bratrovi dostat se na říšský trůn. Součástí této kapitoly je také zmínka o tom, jakým způsobem je Karel IV. provázán s Nizozemskem.

Druhý oddíl se zabývá posledními Přemyslovci na českém trůně a vymření Přemyslovců po meči. Jsou zde vysvětleny důvody proč se česká šlechta rozhodla hledat nového krále v zahraničí. Hlavními postavami v této kapitole jsou Jindřich Korutanský, který byl neschopným králem a opat Konrád, který se postavil do čela opozice proti korutanskému králi, a který zosnoval plán na dosazení panovníka s mezinárodním kreditem na český trůn. Významnou roli v tomto dějství sehrála také přemyslovská princezna Eliška, která s tímto plánem souhlasila a uvolila se, že se provdá za muže, kterého jí vybere opat Konrád.

Následující oddíl se věnuje osobě Jana Lucemburského. Rozebírá se v ní celý Janův život. Nelehká cesta Jana Lucemburského na český trůn, jeho vznětlivá povaha, válečné úspěchy, územní rozmach nebo například upřednostňování některých evropských zemí před Českým královstvím.

Čtvrtá a zároveň nejobsáhlejší část této práce pojednává o Karlovi IV. Je v ní rozebrán Karlův život od jeho narození. Popisuje proč byl v dětství Karel odebrán své matce Elišce Přemyslovně a také proč byl později převezen na francouzský královský dvůr. Zároveň popisuje, jak ho tyto události poznamenaly. Dále se v této části píše o osobnostech, které ovlivnily panovníkův život. Byli to zejména francouzský král Karel IV. Sličný a Pierre de Rosieres, pozdější papež Kliment VI. A dále mapuje Karlovu cestu životem. Jeho úspěchy, korunovace, budovatelství, sňatkovou politiku, ale také ne příliš šťastná období. Diskutovanou kapitolou Karlova panování byly pogromy zaměřené proti Židům.

V závěrečném oddílu této práce je uveden příbuzenský vztah Karla IV. s Karlem Velikým, vznik Franské říše a stručný životopis Karla Velikého. Poslední řádky této bakalářské práce se věnují kultu Karla Velikého, neboli uctívání osobnosti Karla Velikého Karlem IV.

RESUMÉ IN HET ENGELS

This bachelor thesis deals with Charles IV, his era, and his ancestors. The thesis is divided into five parts.

Chapter One describes the House of Luxembourg since the time of its founders. It includes important events which led to the Luxembourgs' rise to glory in Europe as well as significant personalities who played an important part in this rise. One of the most significant events in this section of the thesis was the murder of Roman king Albert I of Habsburg. This event presented a great opportunity to the Luxembourgs, who managed to use it. Henry IV became the new King of the Romans and later also the Holy Roman Emperor. King Henry himself was not however the main character of these events, but rather his younger brother Baldwin, who was a skilful diplomat and helped his brother gain the imperial throne. This chapter also includes a mention of how Charles IV is connected to the Netherlands.

The second section deals with the last Přemyslids on the Czech throne and their dying out with the last male member. It explains the reasons for which the Czech nobility decided to seek a new king abroad. The main characters in this chapter are Henry of Carinthia, who was an incompetent king, and the abbot Conrad, who led the opposition against the Carinthian king, and who engineered the plan to install a monarch with international credit on the Czech throne. An important role in these events was also played by the Přemyslid princess Elizabeth, who agreed with the plan and condescended to marry the man chosen for her by the abbot Conrad.

The following section is devoted to the personality of John of Bohemia. It elaborates on John's entire life. His uneasy journey to become King of Bohemia, his hot temper, war successes, territorial expansion, or for example his preference of some European lands to the Kingdom of Bohemia.

The fourth and most extensive part of this thesis deals with Charles IV. It elaborates on Charles's life since his birth. It describes why was Charles as a child taken away from his mother Elizabeth of Bohemia, and also why he was later moved to the French royal court. It also describes how he was affected by these events. This section then deals with the personalities who influenced the monarch's life. These were primarily the French king Charles IV the Fair and Pierre Roger, later Pope Clement VI. It further maps Charles's life journey, including his successes, coronation, construction efforts, marriage policy, but also

the less-than-happy times. A discussed chapter of Charles's reign were the anti-Jewish pogroms.

The final section of this thesis is devoted to Charles IV's relationship to Charles the Great, the establishment of the Frankish Empire, and a brief biography of Charles the Great. The last lines of the thesis deal with Charles the Great's cult, meaning the worshiping of Charles the Great by Charles IV.

ANNOTATIE

Jméno autora: Jitka Florecová

Název katedry a fakulty: Katedra nederlandistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské práce: Karel IV, een Tsjechische Nederlander

Vedoucí bakalářské práce: Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand Litt.

Počet stran: 51

Počet znaků: 90 124

Počet titulů použité literatury:

Klíčová slova: Karel VI., Jan Lucemburský, Eliška Přemyslovna, Lucemburkové, Přemyslovci, Země Koruny české, pozdní středověk, Karel Veliký

Krátká charakteristika:

Tato bakalářská práce pojednává o Karlovi IV. a jeho vazbách k Nizozemsku. Věnuje se především Lucemburským předkům Karla IV., posledním Přemyslovcům na českém trůně, příchodu Lucemburků do zemí Koruny české, době Karla IV. a příbuzenským vztahům Karla IV. a Karla Velikého.